

1884

Besti rahwa

Kasuline Kalev

Tartus

S. Paatmann'i juures
Willandis Karow'i juures.

Tallinnas Kluge & Ströhm'i, Wassermann'i, Böttler'i ja Raftal'i, Rat-
weres Kuhs'i, Paides Seidelberg'i, Lihulas Büttner'i, Põltsamaal Leihberg'i,
Wõrus Vietrose, Walgas Rudolff'i, Peeterburgis Seelandi'i juures jaada.

Cesti rahwa

Rasuline Kalender

1884



aasta tarwis pärast meie Issanda Jeesuse Kristuse sündimist

Sel aastal on 366 päewa.



Tartus.



Trükitud H. Laalmann'i trüki ja kirjastusega.

Märkide seletus.

● Noor-kuu. ● Esimene weerand.

☾ Täis-kuu. ☾ Viimne weerand.

p. püha. — hom. hommikul. — e. l. enne lõunat. —
m. ja ' minut. — p. pärast ehk päew. — õht. õhtul. —
p. l. pärast lõunat — k. kell. — t. tund.

Päewa- ja kuu-warjutused.

Sel aastal warjutatakse päewa kolm korda, nimelt:
Esimene jaustil päewa warjutus on 15. Märzil, mis
Tartus näha ei ole.

Teine jaustil päewa warjutus on 13. Aprillil, ei ole
Tartus näha.

Kolmas jaustil päewa warjutus on 6. Oktobril ja ei ole
Tartus näha.

Kuud warjutatakse sel aastal kaks korda, nimelt:

Esimene täieline kuu warjutus on 29. Märzil, mis Tartus
näha ei ole.

Teine täieline kuu warjutus on 22. Septembril Tartus
näha ja alustab kell 10, 2 min. p. l., lõpeb 23. Sep-
tembril kell 1, 36 min. e. l.

Alasta jagude muutmised.

- 1) Kewade alustab 8. Märtsil kellu 5 hom.
- 2) Suwi alustab 9. Juunil kellu 1 hom.
- 3) Sügise alustab 10. Septembril kellu 3 p. lõun.
- 4) Talw alustab 9. Deetsembril kellu 10 e. l.

Sündinud asjade aja-arw.

Maa-ilma loomisest arwatakse	5833 aast.
Kristuse sündimisest	1884 —
Tartu ehitamisest	854 —
Tallinna ehitamisest	665 —
Raamatu-trükkimise üleswõtmisest	444 —
Lutheruse õige usu üleswõtmisest	367 —
Peterburgi linna ehitamisest	181 —
Wene riigi walitsuse alustusest meie maal ...	174 —
Suure kooli alustusest Tartus	82 —
Rõuge-panemise hakatusest	81 —
Prantsuse Wene maale tulemisest ja Moskwa linna põlemisest	72 —
Meie K. S. Aleksandri III. walitsuse hakatusest	4 —

Sel aastal näitab tunnipakk.

1. Jaanuaril 9 minutit tunnikellast ette.
1. Weebruari 14 min. — —
1. Märtsil 10 minutit — —
1. Aprillil tunnikellaga ühte.
1. Mail 4 minutit tunnikellast tagasi.
1. Juunil tunnikellaga ühte.
1. Juulil 5 minutit tunnikellast ette.
1. Augustil 5 minutit — —
1. Septembril 4 minutit tunnikellast tagasi.
1. Oktobril 14 minutit — —
1. Novembril 16 min. — —
1. Deetsembril 6 min. — —

Kaks ristikest (**) nädala päewa arwu, numbri ees
tähenbawad, et on kiriku ehk kroonu-päha, mis kirikus
pühitseatakse; üks ainus (*) tähenbawad, et on mälestuse p.,
mis kirikus ei pühitseata, aga mil kohut ja kooli ei peeta.

1.
Mis teised aastad sulle keelnud,
Wõib see sull' kätte suruda;
Jäe lootes kindlaks, kui ka neelnud
Aeg, auu ja wara hingeta!

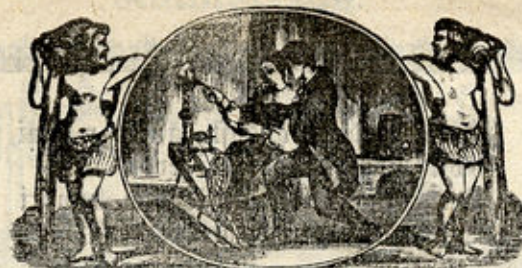
Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
Määri p. Kristuse ümberlõikamisest. Luuk. 2, 21.		
*1 Pühap.	Määri päew.	
2 Esmasp.	Abel, Set	Selge taewas
3 Teisp.	Enof	
4 Kolmnäd.	Metusala	ja
5 Neljap.	Simeon	
*6 Reede	3 Kuninga p.	kaunis ilm.
7 Laup.	Melchior	

püh. p. 3. Kuninga p. — 12 aastane Jeesus templis. Luuk. 2, 41—52

8 Pühap.	Errart	7, 10' e. l.
9 Esmasp.	Kaspar	Tuulsed
10 Teisp.	Paawli päew.	
11 Kolmnäd.	Higinus	ja
12 Neljap.	Rein	lumefadused
13 Reede	Hilarius	päewad.
14 Laup.	Robert	

2. Püh. p. 3. Kuninga p. — Pulmad Kaana linnas. Joann. 2, 1—11.

15 Pühap.	Felix	Külmetab.
------------------	-------	-----------



16 Esmasp.	Gromann	6, 48' e. l.
17 Teisp.	Tõnise päew.	Pilwine ilm
18 Kolmnäd.	Efraim	
19 Neljap.	Saara	ja
20 Reede	Fab. Sebast.	suured tuuled.
21 Laup.	Agnes	

3. Püh. p. 3. Kuninga p. Pidalitõbine ja päämehe sulane. Mat. 8, 1—13.

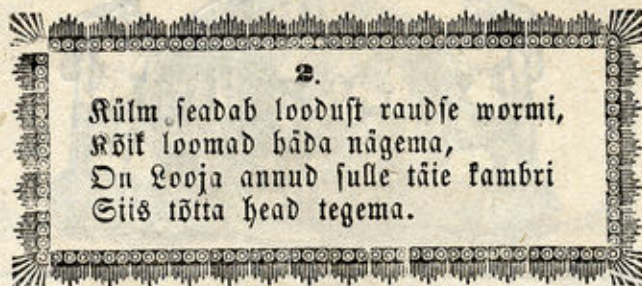
22 Pühap.	Vincent	
23 Esmasp.	Emerentia	7, 44' e. l.
24 Teisp.	Timotheus	Pehmed ja
25 Kolmnäd.	Paawli ümb.	lumefadused
26 Neljap.	Hans	
27 Reede	Chrysostomus	päewad.
28 Laup.	Kaarel	

4. Püh. p. 3. Kuninga p. — Jeesus ähwardab tuult ja merd. Mat. 8, 23—27.

29 Pühap.	Samuel	
30 Esmasp.	Ludovica	6, 35' e. l.
31 Teisp.	Polycarpus	Selge ilm.

1. Januaril tõuseb päike: k. 8, 41 m., läh. alla: k. 3, 36 m.

11 — — — — 8, 27 — — — — 3, 58 —
21 — — — — 8, 7 — — — — 4, 22 —



Nädalad ja nädala päevad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
1 Keßnäd.	Brigita	Külmað ilmað. Range külma.
*2 Neljap.	Küünla p. Maarja v.	
3 Reede	Hanna	
4 Laup.	Beronika	

9. p. e. Krist. ülest. p. — Lõõtegiab wiinamäel. Mat. 20, 1—16.

5 Pühap.	Agate	Pehme tuul ☾ 5, 0' homm. ja tuifune ilm.
6 Esmasp.	Doora	
7 Teisip.	Rikard	
8 Keßn.	Salomon	
9 Neljap.	Apollonius	
10 Reede.	Paulina	
11 Laup.	Eüphrosyna	

8. p. e. Krist. ülest. p. — Külwajaft. Eult. 8, 4—15.

12 Pühap.	Karolina	Wihmafed ilmað. ☉ 8, 22' p. l.
13 Esmasp.	Beninga	
14 Teisip.	Walentin	
15 Keßnäd.	Israel	

16 Neljap.	Juula	} Wõi nädal.	Laewas hakab seletama.
17 Reede	Constantia		
18 Laup.	Confordia		

Paastu Pühap. — Kristuse kannatamisest. Eult. 18, 31—43.

19 Pühap.	Eufanna	☉ 3, 20' p. l.	Paras talwine ilm.
20 Esmasp.	Eücharius		
21 Teisip.	Wastla päew		
22 Keßnäd.	Tuha ja Peetri p.	Külmað ilmað ja lume sadu.	
23 Neljap.	Jobst		
24 Reede	Madise p.		
25 Laup.	Wiktor		

1. Pühap. paastus. — Kristust kiusatakse. Mat. 4, 1—11.

**26 Pühap.	Restor Keisri h. sünd. p.	☉ 9, 27' õhtu. (1. Kwatember.)	Hakab tuiskama.
27 Esmasp.	Claudius		
28 Teisip.	Iustus		
**29 Keßnäd.	Palwe päew		

1 Februaril tõuseb päike: E. 7, 41 m., läh. alla: E. 4, 49 m.

11	—	—	—	7, 17	—	—	—	5, 13	—
21	—	—	—	6, 48	—	—	—	5, 36	—

3.

Kui päris põld on ostmata,
Siis kogu raha hoclega,
Et halli juukse auu sees,
Sa istuks oma tua ees.

Nädalad ja nädala päevad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutused.
1 Neljap.	Albinus	Sula ilm
**2 Reede	Lowisa Reisri h. trooni vär. päew	ja
3 Laupäew	Kunifunda	päewa paiste.
2. Pühap. paastus. — Kananea-mac naene. Mat. 15, 21—28.		
4 Pühap.	Adrian	Wäiklik pilwine
5 Esmasp.	Meta	
6 Teisip.	Gotwrid	ilm ja paks
7 Keisnäd.	Perpetua	{ 1, 0' hom. (Kew. h. f. 5 hom.
8 Neljap.	Euprian	
9 Reede	Prudentius	
10 Laup.	Jenni	lumesadu.
3. p. paastus. Kristus ajab kurja waimu wälja. Luuk. 11, 14—28.		
11 Pühap.	Konstantin	Sula.
12 Esmasp.	Gregor	
13 Teisip.	Ernst	Räntsakas.
14 Keisnäd.	Mathilde	
15 Neljap.	Eugus	● 7, 34' hom.
16 Reede	Gabriel	



17 Laupäew | Truuta

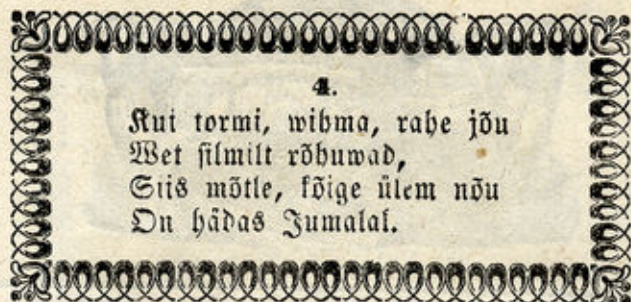
Selge.

4. p. paastus. Kristus sööb 5000 meest. Joann. 6, 1—15		
18 Pühap.	Patricius	Pilwine.
19 Esmasp.	Joosep	Wihma sadu.
20 Teisip.	Rupert	● 11, 4' õhtu.
21 Keisn.	Beenedikt	
22 Neljap.	Raphael	Segane.
23 Reede	Theophil	
24 Laup.	Rafimir	

5. p. paastus. — Teesust wisatakse kiwibega. Joann. 8, 46—59.

*25 Pühap.	Paasto Maarja p.	
26 Esmasp.	Maanuel	Rülmatab.
27 Teisip.	Gustav	
28 Keisnäd.	Gideon	● 3, 31' p. l.
29 Neljap.	Willipina	
30 Reede	Adonis	Pehme tuul.
31 Laup.	Toots	

1 Märzil tõuseb päike: l. 6, 25 m., läh. alla: l. 5, 56 m.
 11. — — — — 5, 57 — — — — 6, 18 —
 21. — — — — 5, 28 — — — — 6, 41 —



4.
Kui tormi, wihma, rahe jõu
Wet silmilt rõhuvad,
Siis mõtle, kõige ülem nõu
Du hädas Jumalal.



Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
------------------------------	--------	---------------------------

6. p. paastus. — Kristuse sisseõitmisest. Mat. 21, 1—9.

1 Pühap.	Palmi puude p.	Pilwine heitlik ilm.
2 Esmasp.	Theodosia	
3 Teisip.	Ferdinand	
4 Keisnäd.	Ambrosius	
**5 Neljap.	Suur Neljap.	☾ 5, 42' p. l.
**6 Reede	Suur Reede	
7 Laup.	Aaron	

Eihawete Püha. — Kristuse ülestõusmisest. Mark. 16, 1—8.

**8 Pühap.	1. Eihawõtte p.	Selged ja
**9 Esmasp.	2. Eihawõtte p.	
*10 Teisip.	Esefiel	foojad ilmad. ☉ 4, 45' p. l.
*11 Keisnäd.	Hermann	
*12 Neljap.	Julius	
*13 Reede	Iustinus	
*14 Laup.	Eiburtis	

1. p. p. ülest. p. — Kinnipandub ukses. Joann. 20, 19—31.

15 Pühap.	Obadias	Udune.
-----------	---------	--------

16 Esmasp.	Karistus	Pehmed ilmad.
17 Teisip.	Kuudolhw	
18 Keisnäd.	Walerian	Tuuline.
19 Neljap.	Simon	
20 Reede	Culpitius	☾ 7, 55' hom.
21 Laup.	Siim	

2. p. p. ülest. p. — Hea karjane. Joann. 10, 12—16.

22 Pühap.	Eajus	9. fülwi nädal. Wihmasadu. Selge. Soe ilm. ☉ 5, 55' hom.
23 Esmasp.	Süri päew	
24 Teisip.	Albert	
25 Keisnäd.	Markuse päew	
26 Neljap.	Eisefias	
27 Reede	Anastasiu	
28 Laup.	Eheresia	

3. p. p. ülest. p. — üürilise aea päraft. Joann. 16, 16—23.

29 Pühap.	Raimund	☾ Pilwine.
30 Esmasp.	Erastus	

1. Aprillil tõuseb päike: t.	4, 57 m.,	läh. alla: t. 7, 5 m.
11. — — —	4, 29 — —	7, 28 —
21. — — —	4, 5 — —	7, 51 —

5.

Kes teab ehk on see die kuu
See miime, täie rammu jõe
Du lord nüüd lilled õitsemas,
Siis ole färmas noyimas.

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
1 Teisip.	Wolbri päew	Selled ja soojad ilmad.
2 Keßnäd.	Sigismund	
3 Neljap.	† leidmise p.	
4 Reede	Lorentina	
5 Laup.	Gottward	
4. p. p. ülest. p. — Kristuse äraminemisest. Joann. 16, 5—15.		
*6 Pühap.	Diitrik Trooni pär. sünd. p.	6, 41' hom.
7 Esmasp.	Jetta	Pilwine. Wihmasadused ilmad.
8 Teisip.	Stanislaus	
*9 Keßnäd.	Rigula päew	
10 Neljap.	Kordian	
11 Reede	Panfratius	
12 Laup.	Kero	

5. p. p. ülest. p. — Sigest palumisest. Joann. 16, 23—30.

13 Pühap.	Servatius	Selge ilm.
14 Esmasp.	Kristjan	
**15 Teisip.	Sophia Reisri Herra troonimise p.	

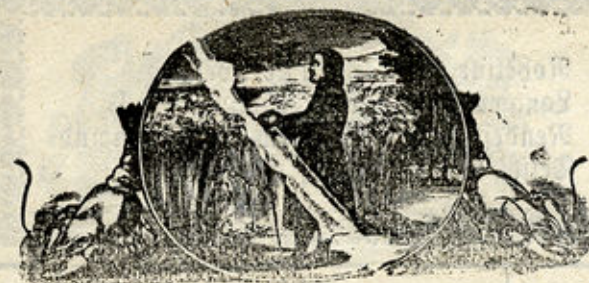


16	Keßnäd.	Peep	nädal.	Pilwine
**17	Neljap.	Taewa minem.		ja soe.
18	Reede	Gerik		6, 43' p. l.
19	Laup.	Philipp		
6. p. p. ülest. p. — Rõemustaja. Joann. 15, 26. 27. 16, 1—4.				
20	Pühap.	Florian	5. füüwi nädal.	Soojad päewad
21	Esmasp.	Triinu		ja
22	Teisip.	Mili		müristamine.
23	Keßnäd.	Leontine		Wihmasadu.
24	Neljap.	Esther		
25	Reede	Urbani päew.		
26	Laup.	Eduard		
Neli pühi. — Pühast Waimust. Joann. 14, 23—31.				
**27	Pühap.	Neli pühi	4. füüwi	9, 36' õhtu.
**28	Esmasp.	Teine püha		Hea ilm.
29	Teisip.	Maksimilian		(2. Kwatember.) Pilwine.
30	Keßnäd.	Wigand		
31	Neljap.	Wlode		

1. Mail tõuseb päike: l. 3, 41 m., läh. alla: l. 8, 13 m.
11. — — — — — 3, 21 — — — — — 8, 33 —
21. — — — — — 3, 6 — — — — — 8, 50 —

6.

Laudast wäge põllu pinnal ifka jaga,
Si ja kahetse, kui töö on raske, waewa taga
Käib rõõmu lip ja hea elu päewad
So lätte, peale mõidu mõitlust, ifka jäewad.



Nädalad ja nädala pä. wad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmisel.
-------------------------------	--------	---------------------------

1 Reede	Emilia	näd.
2 Laup.	Emma	Selged ja soojad ilmad.

Kolmainu Surata P. — Jeesus ja Nikodemus. Joann. 3, 1—15.

3 Pühap.	Liisu	5. fulmi nädal.
4 Esmasp.	Friderika	
5 Teisip.	Bonifacius	
6 Keisnäd.	Artus	
7 Neljap.	Lukretsia	
8 Reede	Medardus	
9 Laup.	Bertram	

1. p. p. 3. a. J. p. — Riias mees ja Saatsarus. Luuk. 16, 19—31.

10 Pühap.	Flawius	2. fulmi nädal.
11 Esmasp.	Barnabas	
12 Teisip.	Liina	
13 Keisnäd.	Tobias	
14 Neljap.	Tetloff	
15 Reede	Wiidu	

16 Laup. | Justina | | Selge taewas.

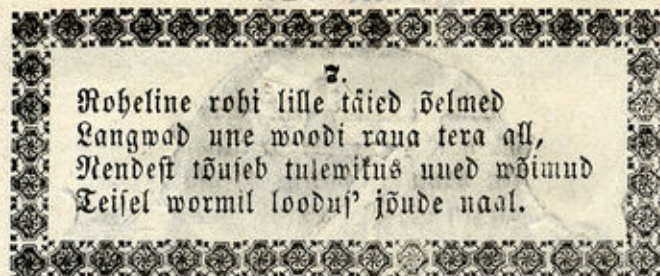
2. p. p. 3. a. J. p. — Suurest õhtu söömaaeast. Luuk. 14, 16—24.

17 Pühap.	Nikander	1. fulmi nädal.
18 Esmasp.	Homer	
19 Teisip.	Kert	
20 Keisnäd.	Florian	
21 Neljap.	Rahel	
22 Reede	Tiit	
23 Laup.	Basilius	

3. p. p. 3. a. J. p. — Kradadunud lambast. Luuk. 15, 1—10.

**24 Pühap.	Jaani päew	Selge.
25 Esmasp.	Wiiu	11, 57' e. l.
26 Teisip.	Jeremias	
27 Keisnäd.	7 magaja päew	Heitlikud
28 Neljap.	Josua	ilmad.
*29 Reede	Peetri Paawl. päew	
30 Laup.	Paawli mälet. päew	

1. Juuni tõuseb päike: k. 2, 57 m., läh. alla: k. 9, 3 m.
11. — — — 2, 56 — — — 9, 7 —
21. — — — 3, 2 — — — 9, 4 —



Nädalad ja nädala päevad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
4. p. p. 3. a. J. p. — Olge armulised. Luuk. 6, 36—42.		
1 Pühap.	Theobald	Kaunis soe.
2 Esmasp.	Heina, Maarja p.	
3 Teisip.	Kornelius	☾ 11, 26' ööse.
4 Keisnäd.	Ulrik	
5 Neljap.	Anselm	Wagane ilm.
6 Reede	Hektor	
7 Laup.	Demetrius	Pilwine.

5. p. p. 3. a. J. p. — Rohkest kala-saagist. Luuk. 5, 1—11.		
8 Pühap.	Kilian	Wihmasadu.
9 Esmasp.	Kirillus	
10 Teisip.	7 wennaste päew	☉ 2, 41' p. l.
11 Keisnäd.	Emmeline	
12 Neljap.	Hindrik	Tähe tuul.
13 Reede	Mareti päew	
14 Laup.	Bonavent	Müristab.

6. p. p. 3. a. J. p. — Wariseride õigusest. Mat. 5, 20—26.		
15 Pühap.	Apostl. lahku.	Wabel saab wihma,
16 Esmasp.	Hermina	



17 Teisip.	Aleksi	☉ 11, 48' ööse. Soojad ja wihmased ilmad.
18 Keisnäd.	Rosina	
19 Neljap.	Haraldus	
20 Reede	Elias	
21 Laup.	Daniel	

7 p. p. 3. a. J. p. — 4000 mehe söötmisest. — Mark. 8, 1—9.		
**22 Pühap.	Maria Mg. p. Keiserin. nime p.	Jusad ilmad.
23 Esmasp.	Adelheid	
24 Teisip.	Christina	Segane.
25 Keisnäd.	Jakobi päew	
26 Neljap.	Anna	☉ 12, 54' ööse.
27 Reede	Martha	
28 Laup.	Pantalon	Päewa paiste.

8. p. p. 3. a. J. p. — Wale-prohmetitest. Mat. 7, 15—23.		
29 Pühap.	Olewi päew	Soe ja ilus.
30 Esmasp.	Rosalie	
31 Teisip.	Christfried	Pilwine.

1. Juulil tõuseb päike: k. 3, 15 m., läh. alla: k. 8, 53 m.	
11. — — — — — 3, 33 — — — — 8, 37 —	
21. — — — — — 3, 50 — — — — 8, 17 —	

Korja kolkku wiimast kõrt ja tera,
Läida salwe, aita, küini suud ja pera,
Siis on suul ja loomal kindmust sõtta,
Looja sind ei häda piina tundma jätta.



Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
------------------------------	--------	---------------------------

1 Keßnäd.	Peetri wang. ol.	☾ 4, 55' homm.
2 Neljap.	Hannibal	
3 Reede	August	Selge.
4 Laup.	Dominicus.	

9. p. p. 3. a. J. p. — ütlekohtusest majapidajast. Luuk. 16, 1—9.

5 Pühap.	Dswald	Pilwine.
*6 Esmasp.	Krist. äraselet. p.	Wihmasadu.
7 Teisip.	Tõnu	☉ 11, 41' õõse.
8 Keßnäd.	Gottlieb	
9 Neljap.	Romanus	Tuul.
10 Reede	Lauritsa p.	
11 Laup.	Dlga	

10. p. p. 3. a. J. p. — Jerusalemma ärarikimisest. Luuk. 19, 41—48.

12 Pühap.	Klara	Selge.
13 Esmasp.	Made	Sahedad ilmad.
14 Teisip.	Güsebius	
15 Keßnäd.	Rukk. Maar. p.	☾ 5, 29' p. l.
16 Neljap.	Isaf	

17 Reede	Henning	Wilu tuul.
18 Laup.	Helena	

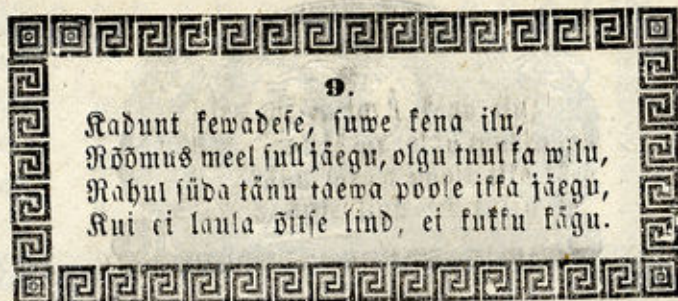
11. p. p. 3. a. J. p. — Wariserist ja tõlnerist. Luuk. 18, 9—14.

19 Pühap.	Seebald	Tähe tuul.
20 Esmasp.	Bernhard	
21 Teisip.	Rut	Pilwine.
22 Keßnäd.	Wilibert	
23 Neljap.	Safarias	☉ 12, 43' p. l.
24 Reede	Pärtli päew	
25 Laup.	Ludwig	

12. p. p. 3. a. J. p. — Kurdist ja keeletumast. Mark. 7, 31—37.

26 Pühap.	Natalie	Soemad
27 Esmasp.	Jephart	ja wihmasemad
28 Teisip.	Auguste	
*29 Keßnäd.	Taani pea mah. p.	ilmad.
**30 Neljap.	Aleksander Reidri h. n. p.	☾ 10, 3' e. l.
31 Reede	Rebecka	

1. Augustil tõuseb päike: k. 4, 18 m. läh. alla: k. 7, 58 m.
11. — — — — 4, 40 — — — — 7, 24 —
21. — — — — 4, 54 — — — — 6 56 —



Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
------------------------------	--------	---------------------------

1 Laup. | Egidius | Wilu wihm

13. p. p. 3. a. J. p. — Preester ja Saamaria-meis. Luuk. 10, 23—37.

2 Pühap.	Elisa	Jahedad ilmad.
3 Esmasp.	Bertha	
4 Teisip.	Meus	Wagane ja
5 Keisnäd.	Nathanael	felge ilm.
6 Neljap.	Magnus	☉ 11' 24' e. l.
7 Reede	Regina	
*8 Laup.	Maria sündim. p.	

14. p. p. 3. a. J. p. — Kümnest pidalitöbiseft. Luuk. 17, 11—19.

9 Pühap.	Bruno	Pilwine.
10 Esmasp.	Albertine	Süg. h. f. 3 p. l.
11 Teisip.	Gerard	Wihmasadu.
12 Keisnäd.	Cyrus	
13 Neljap.	Amatus	Segane.
*14 Reede	Risti ülend. p.	
15 Laup.	Rifodemus	☉ 12, 8' lõun.

15. p. p. 3. a. J. p. — Rammonast Mat. 6, 24—34.

16 Pühap.	Jakobina	Segased ilmad.
17 Esmasp.	Lambertus	
18 Teisip.	Lõnts	Soojad
19 Keisnäd.	Lints	(3. Kwatember.)
20 Neljap.	Jaana	päewad.
21 Reede	Mattheuse päew	☉ 11, 47' ööse.
22 Laup.	Moris	

16. p. p. 3. a. J. p. — Raini-linna furnuft. Luuk. 7, 11—17.

23 Pühap.	Hosea	Selged
24 Esmasp.	Joann. saamise p.	ilmad.
25 Teisip.	Kleophas	
*26 Keisnäd.	Joann. õpet. p.	Wilud udused
27 Neljap.	Adolf	ilmad.
28 Reede	Wenzeslaus	
*29 Laup.	Mihkli päew	☉ 4, 16' p. l.

17. p. p. 3. a. J. p. — Wee-töbiseft. Luuk. 14, 1—11.

**30 Pühap. | Lõikuse Püha. | Wihmasadu.

1. Septembril tõuseb päike:	h. 5, 26 m.,	läh. alla:	h. 6, 25 m.
11. — — — —	5, 48 — — —	— — —	5, 56 —
21. — — — —	6, 10 — — —	— — —	5, 28 —

10.

Muda katab wankri teede rada
 Glu ära senna siise ilmas saada —
 Subtud siiski merde laewalt langema
 Hüia Jeesust, et find tuleb aitama!



Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
1 Esmasp.	Maarja k. ja eesp.	Wilu tuul.
2 Teisip.	Wolrat	
3 Restnäd.	Simson	
4 Neljap.	Prants	Külmad ilmad.
5 Reede	Amalie	
6 Laup.	Siraf	Selge taewas.

18. p. p. 3. a. J. p. — Suuremast kásust. Mat. 22, 34—46.

7 Pühap.	Maali	☉ 2, 18' homm.
8 Esmasp.	Samuela	
9 Teisip.	Taaf	Heitlik ilm.
10 Restnäd.	Arvid, Mai	
11 Neljap.	Burghard	Wihmasadu.
12 Reede	Walfried	
13 Laup.	Angelus	Udune.

19. p. p. 3. a. J. p. — Alwatud inimesest. Mat. 9, 1—8.

41 Pühap.	Rai	☉ 6, 41' homm.
45 Esmasp.	Hedwig	
46 Teisip.	Thella	

17 Restnäd.	Florentin	Pilwefed ja wihmasfed ilmad.
18 Neljap.	Luukase pääw	
19 Reede	Luutsius	
20 Laup.	Feligion	

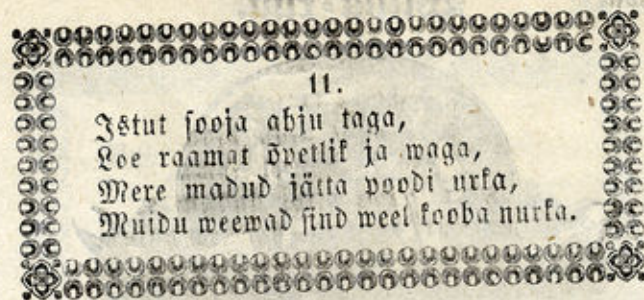
20. p. p. 3. a. J. p. — Pulma riidest. Mat. 22, 1—14.

**21 Pühap.	Lutheruse õige usu üleswõtm. püha.	Selge.
**22 Esmasp.	Raasani p. Maarja p.	☉ 10, 24' e. l.
23 Teisip.	Severin	Tormab.
24 Restnäd.	Hortensia	
25 Neljap.	Crispin	Räntsakas.
26 Reede	Amandus	
27 Laup.	Capitolin	

21. p. p. 3. a. J. p. — Kuninga-mehe poeast. Joann. 4, 47—54.

28 Pühap.	Simon Juudas	☉ 12, 59' õöse.
29 Esmasp.	Hels	
30 Teisip.	Abalon	
31 Restnäd.	Wolfgang	

1. Oktobril tõisef päife: k. 6, 32 m. läh. alla: k. 5, 0 m.
 11. — — — — — 6, 55 — — — — — 4, 33 —
 21. — — — — — 7, 19 — — — — — 4, 8 —



11.

Istut sooja abju taga,
Loe raamat õretlik ja waga,
Mere madud jätta poodi urka,
Muidu weewad sind weel kooba nurka.

Nädalad ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
1 Neljap.	Pühade päew	Udufud ilmad.
2 Reede	Hingede päew	
3 Laup.	Thileman	
22. p. p. 3. a. 3. p. — Kawalast sulafest. Mat. 18, 23—35.		
4 Pühap.	Otto	● 7, 59' õhtu.
5 Esmasp.	Lotta	
6 Teisip.	Leonhard	Kanged tuuled.
7 Keisnäd.	Enno	
8 Neljap.	Alexandra	Selge.
9 Reede	Theodor	
10 Laup.	Martin Luther	

23. p. p. 3. a. 3. p. — Kohtu rahast. Mat. 22, 15—22.		
11 Pühap.	Martin piiskop	Külmetab.
12 Esmasp.	Toonas	
13 Teisip.	Eugen	D 12, 3' ööse.
**14 Keisnäd.	Widrik, Ap. Keiserinna sünd. p.	
15 Neljap.	Leopold	



16 Reede	Ottomar	Külmad ilmad.
17 Laup.	Hugo	

24. p. p. 3. a. 3. p. — Jäiri tütreft. Mat. 9, 18—26.

18 Pühap.	Esra	Lumesadu.
19 Esmasp.	Elisabet	
20 Teisip.	Amos	☉ 8, 47' õhtu.
*21 Keisnäd.	Maria ohw. pääw	
22 Neljap.	Kristina	Lähäb
23 Reede	Eleonore	
24 Laup.	Josias	Külmemaß.

25. p. p. 3. a. 3. p. — Jerusalema äraristmifist. Matt. 24, 15—28.

**25 Pühap.	Surnute püha	Lume sadu.
26 Esmasp.	Konrad	☉ 1, 17' p. l.
27 Teisip.	Paabu	
28 Keisnäd.	Günther	Külm lähäb
29 Neljap.	Ewart	
30 Reede	Andrese päew	suuremaß.

1. Novembril tõuseb päike: E. 7, 46 m., läh. alla: E. 3, 43 m.	
11. — — — — — 8, 8 — — — — 3, 24 —	
21. — — — — — 8, 28 — — — — 3, 11 —	

12.

Jaga heldest käest andid peres, lastel?
Pisut olgu, palju meil ei ole Gesti waestel.
See toob suure rõõmu mõtte ilma
Jumal lapses, paistab armus meie silma!



Nädalab ja nädala päewad.	Nimed.	Kuu ja ilma muutmised.
------------------------------	--------	---------------------------

1 Laup. | Arnold | Külmetab.

1. Kristuse tulem. p. — Kristuse sisseõitmisest. Mat. 21, 1—9.

2 Pühap.	Käräna	Paras talwine.
3 Esmasp.	Kola	ilm.
4 Teisip.	Barba	
5 Keisnäd.	Sabina	☉ 3, 11' p. l.
**6 Neljap.	Rigula p. Troonipärija nimepäew.	Lumesadu.
7 Reede	Antonia	
8 Laup.	Maria saam. p.	

2. Kr. tulem. p. — Wiimse päewa tähtedest. Luuk. 21, 25—36.

9 Pühap.	Juhkum	Talw h. f. 10 e. l.
10 Esmasp.	Judit	Pilwine
11 Teisip.	Woldemar	ja lumesadu.
12 Keisnäd.	Tiili	
13 Neljap.	Lucia	☾ 3, 8' p. l.
14 Reede	Nikolaus	
15 Laup.	Johanna	Luislab.

3. Kristuse tulem. p. — Joannes wangi-tornis. Mat. 11, 2—10.

16 Pühap.	Albina	Selge taewas
17 Esmasp.	Hinno	ja kange kül.
18 Teisip.	Christoph	(4. Kwatember.)
19 Keisnäd.	Lot	☉ 7, 13' hom.
20 Neljap.	Abraham	
21 Reede	Tooma päew	Lumesadu.
22 Laup.	Beata	

4. Kristuse tulem. p. — Joannese tunnistus. Joann. 1, 19—28.

23 Pühap.	Zohwer	Paras kül.
24 Esmasp.	Adam, Gewa	
**25 Teisip.	1. Jõulu p.	Selge.
**26 Keisnäd.	2. Jõulu p.	
*27 Neljap.	Ewang. Joann.	☉ 5, 24' hom.
28 Reede	Süüta laste päew	
29 Laup.	Noa	Lumesadu.

Pühap. p. Jõulu p. — Simeon ja Hanna. Luuk. 2, 23—40.

30 Pühap.	Laawet	
31 Esmasp.	Silwester	Hea ilm.

1. Deetsembril tõuseb päike: k. 8, 44 m., läh. alla: k. 3, 5 m.

11.	—	—	8, 51	—	—	3, 7
31.	—	—	8, 51	—	—	3, 17

Teada kiriku seaduse järel Maas kirikutes tulebada sünnitada:

- 1) Kõnnu kuu 26. päeval. Keisri Majesteedi ja kõige Bene-riigi Walitseja Aleksandri Aleksandro-
witschi sündimise päew.
- 2) Paastu kuu 2. päeval. Keisri Majest. ja kõige Weneriigi
Walits. Alexander Aleksandrowitschi trooni pär. p.
- 3) Lehesuu 6. päeval. Suurwürosti ja Troonipärija Ni-
kolai Aleksandrowitschi sündimise päew.
- 4) Lehesuu 15. päeval. Mei Keisri Alexander
Aleksandrowitschi kroonimise päew.
- 5) Heinas. 22. p. Keiserinna Maria Feodorowna nimep.
- 6) Lõikuse-kuu 30. päeval. Meie Kõrge Keisri Aleksandri
Aleksandrowitschi nime päew.
- 7) Talwe-kuu 14. päeval. Keiserinna Maria Feodo-
rowna sündimis päew.
- 8) Jõulu-kuu 6. päeval. Suurwürosti ja Troonipärija
Nikolai Aleksandrowitschi nime päew.

Meie suure Bene-Keisri suguwõsa.

Aleksander III. Aleksandrowitsch, kõige Bene riigi
Jsewalitseja, Keiser, ja Põhla Kuningas j. n. e. j. n. e.,
on sündinud 26. Februaril 1845.
Maria Feodorowna, Keiserinna, Daani kuningas tütar,
sünd. 14. Nowembril 1847.

Nende lapsed:

1. Nikolai Aleksandrowitsch, Suurwürost ja Bene
riigi auujärje pärija, sünd. 6. Mail 1868.
2. Gregor Aleksandrowitsch, Suurw., sünd. 27. Apr. 1871.
3. Kseaja Aleksandrowna, Suurw., s. 25. Märtsil 1875.
4. Michail Aleksandrowitsch, Suurw., sünd. 22. Nov. 878.
5. Olga Aleksandrowna, Suurw., s. 1. Juunil 1882.

Keisri Herras wennad ja õde, kes õndsa suure

Keisri Aleksandri II. lapsed:

1. Wladimir Aleksandr., Suurwürost, s. 10. Aprillil 1847
Tema abikaasa, hertsogina Maria, Suurbertsfogi Mek-
lenburg-Schwerini tütar; nende lapsed:
1) Kirill Wladimirowitsch, Suurw., s. 30. Sept.
1876. 2) Boris Wladimirowitsch, s. 12. Nov.
1877. 3) Andreas Wladimirowitsch, s. 2. Mail
1879. 4) Helena Wladimirowna, s. 18. Jan. 1882.

2. Aleksei Aleksandr., Suurwürost, s. 2. Januaril 1850.
3. Maria Aleksandrowna, Suurwürostina, sünd. 5.
Okt. 1853. Paulatatud 11. Jan. 1874 Inglismaa prints
Alfred, hertsog von Edinburgiga.
4. Sergei Aleksandrowitsch, Suurwürost, s. 29. Apr. 1857.
5. Pawel Aleksandrowitsch, Suurw. s. 21. Sept 1860.
Õndsa kadund suure Keisri Nikolai I. lapsed:
a) Konstantin Nikolajewitsch, Suurwürost, sündinud
9. Septembril 1827. Tema abikaasa: Aleksandra
Josepowna, Suurwürostina, Sassen-Altenburgi Hert-
sogi tütar, sündinud 26. Juunil 1830. Nende lapsed:
1) Nikolai Konstantinowitsch, Suurwürost, on sün-
dinud 2. Februaril 1850. 2) Olga Konstanti-
nowna, Suurwürostina, sündinud 22. Augustil
1851. Paulatatud 15. Oktobril 1867 Kreka-luningaga.
3) Wera Konstantinowna, Suurwürostina, sünd.
sel 4. Februaril 1854. 4) Konstantin Konstan-
tinowitsch, Suurwürost, sünd. sel 10. Augustil 1858.
5) Dmitri Konstantinowitsch, Suurwürost, sün-
dinud 1. Juunil 1860. 6) Wjatscheslaw Konstan-
tinowitsch, Suurwürost, sünd. 1. Juulil 1862.
b) Nikolai Nikolajewitsch, Suurwürost, s. 27. Juul. 1851.
Tema abikaasa: Aleksandra Petrowna, Suurwüros-
tina, Holstein-Oldenburgi printsi tütar, sünd. 21. Mail 1838.
Nende lapsed: 1) Nikolai Nikolajewitsch, Suur-
würost, sünd. 6. Nowembril 1856. 2) Peter Nikola-
jewitsch, Suurwürost, sündinud 10. Januaril 1864.
c) Michail Nikolajewitsch, Suurwürost, sünd. 13. Oktob.
1832. Tema abikaasa: Olga Feodorowna, Suur-
würostina, õndsa Badeni Suurbertsfogi tütar, sünd. 8.
Septembril 1839. — Nende lapsed:
1) Nikolai Michailowitsch, Suurwürost, sündinud
14. Aprillil 1859. 2) Anastasia Michailowna,
Suurwürostina, sündinud 16. Juuli 1860. 3) Mihai.
Michailowitsch, Suurwürost, on sünd. 4. Oktobr. 1861
4) Georg Michailowitsch, Suurw., s. 11. Aug. 1863
5) Aleksander Michailowitsch, s. 1. Aprillil 1866
6) Sergei Michailowitsch, Suurw., s. 25. Sept. 1869.
7) Aleksei Michailowitsch s. 16. Detšbr. 1875.

- d) Olga Nikolajewna, Suurwürstina, sündinud 30. Augustil 1822. Paulatunud Württembergi kuninga Karl Friedrich Aleksandriga, sünd. 22. Febr. 1823.
- e) Surnud Suurwürstina Maria Nikolajewna ja Hertsof Maksimilian Leuchtenbergi lapsed:

1) Maria Maksimilianowna Romanowska, keiserlik printsess, sünd. 4. Oktoobril 1841. Paulatud 1863 Badeni printsi Wilhelmiga, sündinud 1829. 2) Nikolai Maksimilianowitsch Romanowski, keiserlik printsi, sünd. 23. Juulil 1845. 3) Eugenia Maksimilian. Romanowska, keis. printsess, sünd. 20. Märzil 1845. 4) Eugen Maksimilianowitsch Romanow. keis. printsi, sünd. 27. Jan. 1847. 5) Georg Maksimilian. Romanowski, keiserlik printsi, sünd. 17. Febr. 1852.

Endsa Suurwürsti Michael Pawlowitschi tütar Katarina Michailowna, Suurwürstina, sünd. 16. Aug. 1827; Meßlenburg-Strelitsi hertsogi Georgi leik.

Raada-pidamise päewad Liwi- ja Gestimaal.

Nääri-kuul: 7. Riias, 3 p. Tartus, suur saksa laat 3 näd. Wörul, lina laat, 3 p. Orgital, 2 p. — 8. ja 9. Walgas, lina laat, 2 p. — 10. Haapsalus, 2 p. — 17. Koluweres, 2 p. — 21. Wolmeris, elaja ja hooste laat, 2 p. — 25. Pernus, lina ja hooste laat, 3 p. Willandis, 3 p. Wolmeris, 6 p. 26. Reblastes, lina laat, 2 p. — 27. Katiweres, 2 p. — Raplas, 3. Reedel pärast Nääri p.

Küünla-kuul: 2. Baltisfis, 2 p. Walgas ja Willandis saksa laat, 8 p. Wörul, 1 p. — 4. Tartus, lina laat, 2 p. — 6. Paides, 2 p. Narwas, 4 p. — 8. Walgas, lina laat, 2 p. — Audru mõisas, reede enne Wastla p. Pihulas, esmaspäew enne Wastla p. — 12. Kuresaares, saksa laat, 10 p. — 15. Willandis, lina laat, 3 p. Wönnus, lina laat 2 p. Riias, hooste ja kauba laat, 8 p. — 18. Jõhwis, 2 p. — 22. Wörul, saksa laat, 8 p. — 25. Wolmeris, lina laat, 5 p. — 26. Kwiilo kõrri juures, 2 p. — 27. Lemsalis, lina laat, 2 p.

Paastu-kuul: 10. Wast-Narwas, 3 p. — 10., 11. ja 12. Peeterburgi kuberm. Duduwa kreisis Strägowa luteruse

usu kiriku juures. — 15. ja 16. Koffora mõisas, Kallastekülas (Krasnagor) 2 p. — Walgutas, nelsa-päew enne Suurt nelsapäewa. — Keila kiriku juures, esmaspäew pärast 3. pühap. paastus. — Paides esimesel nelsapäewal pärast Pihawõtte püha.

Jüri-kuul: Willandis, 8. päawal pärast Suurt nelsap. — 10. Wöru linnas lojuste ja kauba laat, 2 p. — 19. Alamustes (Krotusse kõrri) lojuste ja kauba laat. — 20. Annias, 2 p. — Palmsemõisas (Gestim.) Witna kõrri j., keisnäd., nelsap. ja reede pärast Pihawõtet. — Nubja linno (Hafewert Nubja) 20, 21., lojuste ja kauba laat — 20. ja 21. Uue-Stepä. — 21. ja 22. Walgas, hooste l. — 23. Wolmershof. — 25. Wana-Sakkenhewis.

Pehe-kuul: 1. Karilatses (Käbriõrtsis), lojuste ja hooste laat, 2 p. — 9. Nigula laat, Wöösus, Rõpina kibellonnas — Loodi mõisas, päew pärast Taewaminemise p.

Jaani-kuul: 11. Wönnus, 7 p. — 10. Mustwee alewis (Tshornas), 3 p. — 16. Katiweres, 2 p. — 20. Riias, 3 näd. Wörul, 1 p. Tallinnas, saksa laat, 2 näd. Palmsti mõisas (Gestim.), 3 p. — 22. Willandis, 1 p. — 25. Walgas. — 27. Tallinnas, willa laat, 8 p. — 29. Tarwastu mõisas 1 p. — 29. Tartus ja Loodi mõis., 2 p.

Heina-kuul: 2. Pernus ja Karsti m., tarja laat, 2 p. — 20. Riias, willa laat, 3 p. Pernus, saksa laat, 3 näd. — 26. Wolmeris.

Edikuse-kuul: 1. Kuresaares, Jamma kibell., Sere mõisas 3 p. — 10. Walgas. Lemsis. — 15. Helmes, 2 p. — 24. Kõsse- ja Kosi mõisas. — 24. Uuemõis. (Willandim.). Kilingi mõisas. — 28. Wöru linnas. — 30. Kantsu mõisas.

Mihkli-kuul: 1. Torfi mõisas, Jaama kibell., Kuresaare. 3 p. — 2. Abja ja Tammiste mõisas, 2 p. — 4. Rõpina 2 p. — 5. Sindis, 2 p. — 6. Taakerberas. — 8. Põlwa ja Rõuge kiriku juures. Tartus, 3 p. — 9. Abseli, Rastna, Purniku mõisas. — 10. Paskulas. Oidre mõisas. Paides, 2 p. Wanas Salatsis ja Suures mõisas (Mubum.). — 10. Sürgewater, 2 p. — 15. Perawere m. Uuemõisas (Wõnna-Harjum.), hakkab kolmandamal teisel. Mihkli. — 15. Antsmõisas 2 p. —

14. Haapsalus, 2 p. — 15. Kuresaare ja Põltsamaa, 2 p.
Roorte ja Salatsi mõis. — 15., 16. ja 17. Peeterburgi
kubermangus Duduwa kreisis Strägowa luteruse
usu kiriku juures. — 16. Kirepi m., 2 p. — 18.
Audru mõis. — 20. Wändras, 2 p. Narwas, 3 p.
— 21. Sänna. Wolmaris. Valdistsis, 2 p. —
Palmi m., Witna kõrtsi j., üks nädal enne Mihkli p.
— 24. Wiljandis, Wõrus ja Lihulas, 2 p. —
25. Purnefu m., 2 p. — 26. Pernus ja Kuresaa-
res, 2 p. Tallinnas, 3 p. — 29. Tartus, 3 p. Wal-
gas. Kawanurme laot, Wastfeliina kihelkonnas, 2 p.
Rakweres. Keblaste mõisas. Mihkle ja Keila kiriku
juures, 3 p. — Jõeletmes, nädal pärast Mihkli p.
— Raplas, 1. reedel pärast Mihkli p.

Witina-kuul: 1. Kuresaare, Gaiaste ja Kaarma Suu-
res mõis., 3 p. — 2. Wastse mõis., 2 p. — 4. Kolo-
res, 2 p. Pühajärwe m. Nuustaku laot. Jõhwis, 3 p.
— 5. Arwinurme m., Lohusu külas, kauba, lojaste ja
hooste laot, 2 p. Wõõbsus. — 6. Lutsenifis. Tarwastus,
2 p. — 7. Wõrul, lina laot, 3 p. — 9. Lemsis ja Tali-
wabrifus. — 10. Kõo ja Mooselaste mõisas, 2 p.
Kassinurme m., elaja ja lina laot, 2 p. 11. Laatre mõis.
15. Lustinurme ja Weeki. mõisas, 2 p. — Drifu mõisa
kõrtsi juures, 2 p. — 16. Wõnnus, 2 p. — 18. Wõnniste
ja Sindi mõisas. — 19. Kulina mõis. — 20. Wändras,
2 p. — 22. Nissi mõisas. — 28. Wolmaris, 2 p. —
28. Jõgewa mõisas (Vaišholm), 2 p.

Talwe-kuul: 1. Tartus, lina laot, 2 p. — 10. Must-
wee külas, 3 p. Wõrus, 2 p. — 10. Paides, lina
laot, 2 p. — 15. Wigalas, (Vänem.) lina laot, 2 p.
Woltweldi mõisas. — 20. Walgas, lina laot, 2 p. —
25. Wiljandis ja Wolmeris, lina laot, 2 p.

Jõulu-kuul: 1. Wast-Narwas, 3 p. Alagkiwi mõisas
Vabekõrtsi juures. — 5. Põraweres, lina laot. — 6.
Wõõbsus. — 10. Wõnnus, lina laot, 2 p. Riias jõulu-
l. funni 10. Nääri kuul. — 12. Merjamos. — Per-
nus, 3. Kristuse tule. p., esmasp. ja teisipäew enne
Jõulu. — 16. Paides, lina laot, 2 p. — 27. Walgas
sassa laot, 10 päewa.



Keiser Aleksander III,



Dr. Martin Luther.

Mööddaminewal aastal 10. Now. 1883 saiwad 400 aastat täis, kus Jumal Risti usu pühastamiseks mehe idu maailmasse istutas, kelle nimi ja töö niikana seisab, kui kristliku kiriku usku meel siin mulla peal leida on.

Talupoja sugust maa kaewaja poeg oli Luther, tema isa saatis teda warakult kooli ja Luther õpis osawaste ega kaebanud wali koolitajate peale. Esite pidi temast seaduse tundja saama, aga tema sõbra surm aeas teda kloostrisse ja usuõpetaja ametisse. Pühast kirjast leidis Luther, et Rooma Katoligi ust wale rõõpatesse aegamööda oli satunud, reis Rooma linna õpetas teda täiesti tundma, kui madala järjele usku rusuti ja Tetseli patu andeks andmise kauplus aeas Lutherit awalikult Paawsti wastu sõda pidama ja kirja tüfistid kiriku usse külge lööma, mis peale teda kiriku wande alla pandi. 1520 aastal 10. Now. aga põle-



tas Luther Paawsti wande kirja awalikult ära, ja alustas usu pühastust. Meie pilt näitab Lutherust wande kirjaga, kus ta teda läbi on lugenut ja järele mõeldes seisab. Wande kirja põletamisega tõusis suur torm Lutheri wastu ja kui Jumal ja ülemad teda ei oleks hoidnud, siis oleks Paawst Lutherust wist, kui Job. Hussi vraadunud. Luther pühastas kirikut inimeselikuist seadustest ja saatis Jumala teenistust jälle wana Apostlite seadusesse tagasi. Tema pani Piibli raamatu algus kirjadest Saksa keelde ja andis teda täiesti rahwa kätte. Lutheri ust tungis Läänemere kaldale meie hulka ja kaotas siit katoligu usu suutumaks. Lutheruse risti usku loetakse tänasel päewal kõige harilikumaks waimu sihiks ja tema õpetust kõige lahtemaks teeks Jumala juurde Kristuse läbi saada ja igawest hinge õnnistust leida. Sellespärast on ka meie tehus meest auustada, kes waimu ahelad murdis ja usu wabatust meie hulka saatis.

J. Pärn.

W e s t i.

Taewast langeb ta,
Taewa tõuseb ta,
Ja jälle maha
Peab ta langema,
Igaweses wahetuses. — Göthe.

Jõutu on inimene loomu seaduse wastu, mis Jumal senna sisse on loonut, ja siiski on inimese kätte antut, loomu oma tarwituseks pruukida. Inimene ei wõi loomu seadust mitte sugugi teisiti seada, aga ta võib loomu jõudu oma kasuks tarwitada, kui ta teda õieti tunneb ja oma tööle abiks võtab.

Maailma algmisest on west kuuma läbi aurust ennast muutnut ja külma läbi jälle weeks saanud, aga esite sada aasta eest on inimene seda muutust oma kasuks, auurumastina juures tarwitama hakanut. Nõnda sama on ka loomu algusest Elektri wägi maailmas olnud, aga meie aeg on teda

nurima, ja oma teenistusse saatma hakanut. Inimene ei ole aga veel ammugi kõige loomu jõudega walmis, mis Taewaisa senna sisse on loonut.

Siin tahame aga tähelepanemist ütsinda wee juures kätte wõtta, ja mis tema põllumehele teeb, ilma läe töö, masinate ja laewade ajamisest, mere ja järwe, kanalite peale waatamata.

Põllumehe wee tarwitus ei seisja ütsinda joowise, kretmise ja oma elajate ihu puhastamise wees, ei waid ka veel suuremal jaul taimede toitmises, weitselt roosist kunni kõige suurema metsa puudeni. Ilma weeta saab maapind pea lagedaks liiwa kõrbeks, ja talade elust ei wõi jutugi olla.

Taewast langeb tema, taewasse tõuseb tema, igaweses wabetuses. Wilim toidab küll meie rohtu ja wilja, annab hallikatele jõudu wett joogi tarwis ette tuua, meie peame teda kui Jumala andi tänuga wastu wõtma, aga wihma ette tuua ei ole mitte meie jõus ega wäes.

Nõnda mõtlewad esimesed inimesed ja nende järelelijad, kui meie aga nende maade peale waatame, kus nemad loomu algusel ja esimese aasta sadades elasiwad, siis leiame, et need kohad liiwa kõrbeteks on saanud. See aeab meid järele mõtlemissiga küsima: Kas maailma elu ise aegamööda paradiisi aiad koldaks kõrbeks ümbermuudab, wõi on see inimese oma süi? Kus on Ninewe, kus määramata suur Babilon? Eks nende asemel ole kõrbes.

Waatame nüüd kõige wanemate rahwade elu forda, siis näitab see meile niisugust lugu, et nende elu asemel aega mööda pidiwad kõrbeks ennast ümbermuutma.

Ümber hulluja karjapidaja, kui tema järrelkäia põllumees wõtis igal pool looduse käest riisliku annet wastu ja löpis maa pinna jõud ühes kohas otsa siis läks ta teise paika. Suwel elas karjapidaja nii kaua orus, kui seal rohi kaswis, kuiwas ta seal ära, siis ronis ta oma karjaga mäe künkale, kus hallikad ja metsad robu halja õitsiwad, aga mets oli temale wastu meelt, et tema sees karja kaotajad kistjad metselajad ennast warjasiwad, sellepärast püüdis ta igal pool karjamaad laastada ja metsa wägendada.

Põllu pidaja tarwitab ilma metsata maad oma wiljale, kus päikene igalt poolt peale paistab, aga nii kaotaja metsale ei ole ta kogunisti kui karjaga ümberhulluja, sest mets annab põllumehele wäiksid majade ehitamiseks, põllu riistade tegemiseks ja teedab tema toitu pehmeks, aga aega mööda nägi põllumees, et metsa alune seisnud maa temale enam wilja andis kui kurnatut maa pind, sellepärast laastas ta uut maad metsa alt põllumaaks juurde ja jättis wana põllu puhkama ja rööwis enam ja enam metsa, ning tegi maapinda paljaks.

Niisugune omet on meie päewadeni Wene musta mulda pinna maa pidajate juurde jäenut. Ja esite kui abju kütte igal pool wuudus, hakas rahwas ka metsast weedide lugu pidama teda hoidma ja kaitsma. Kest Europa rahwade juures on metsa eest juba aasta sadade eest hoost kantut ja teda kaitsut, aga meie Wene määratumas riigis kaotas teda iga üks, kunni wiimsed aastad wee ja wuu nälga majasse tõiwad ja kropsu poolt kätse läbi raiskamisele tamm ette tehti. Ka Liwi, Eesti ja Kuuramaal on wiimse sada aasta sees suurema jao suure maa põllu pidajaid metsa hoidma hakanut, aga talu rahwa juures ei ole seda veel suurt rentmaade peal leida, waid nemad mõtlewad, et Jumala metsa iga üks oma tahtmise järele tarwitada ehk raisata wõib. (Kõige enam wettsa raiskawad meie Balti kubermangudes linnad, ja mõisades wiina kõõgid ja wiimisel ajal raudtee, mitmed müüsiwad oma metsa puid ka wõerale maale.)

Iga üks teab, et metsast lageda kõwa maa ehk karjast tallatut maapind wet oma sisse ruttu ei ime, mispärast wesi kobe ära woolab ja jõede madala kochtades hirmsad uputuse kahju sünnitab, mispärast seda häda Europas tibt ette tuleb, aga ennemal ajal imes metsa sambla ford ja kobe maa wee kobe oma sisse ja saatis teda aegamööda õhuruumi hallikate ehk maa põhja weel mere poole, aga sellegi pärast antakse metsale mitmes kohas weel wähe wihma sünnitamise annu ja seda selle pärast, et meie maal kõige suuremad wihma sünnitajad püüwa pöörded on, kusi weega

täidetut soe tuul meie külmema õhuga kofku puudub ja siin sadusid sünnitab, mis iga lewade ja sügise suurel mõedul sünnib. Nõnda sama on ka meri sadude sünnitaja, sest kui tuul mõnda päewa mere poolt puhub on wihm taga, aga just were ronnas mitte kobe waid enam maal. Ka mäed iseäranis metsaga kaetud on wihma sünnitajad, kuidas Alpi mägestikus seda tihti näha võib, et seal kus mets, wihma sadab ja lage koft ilma jääb. Juba sellest näeme et mets suur wihma sünnitaja on.

Kui meie Tartust Peterburgi maanteed sõidame siis on paremat kät kõik tee mets näha, hommiku wara päewa lõusu ajal näeb silm selgeste kui mitmes kohas udu kui suitsu sambad taewa poole tõusewad ja pilweteks saawad, aga paber mat kät lage maa, ühtegi pilweringi ei saada. Seda võib aga ka igas muus kohas tähele panna, et mets wet wälja hingab ja pilwid sünnitab.

Waatame aga terwe Liwi maa läbi, siis on mõnede aastatega sealt põhjatu hulk metsa kadunud, nõnda sama ka hulk weiksid järwesid ja wee tiiksid kui wanut, nõnda et wee kogu wähemaks ja kultura maa suuremaks on läinud ja kui see sedawiisi veel edasi läheb, siis on meil kõrbe elu pea karta, ja meie veame aegsaste wee eest muret pidama hakama.

Pernu jõe madalal maal, Wirtsjärwe ümber; Walga ligidal ja Weipsi juures on veel maad hästi wee alt waja peasta ja suured sood kuiwatada, aga kõrgema koftadel, kui Pehalgi, A mägestikus, Ottepä ümber, peab wäga juba metsade hoidmise ja järwekoste kuiwamise eest hoolt kantama, kui mitte ei tabeta, et need kohad pea ennast surnuks kõrbeks ei pea muutma, siin peaks metsa igale poole seisu maa peale külwatama, tiiksid kaewetama ja wee koga rohkendamata.

Suured sood mõiwad weest kuiwatada, aga nemad ei tõlba tihti ei heina, ega põllumaaks, neid peaks metsa kaswatama sunnitama, mis läbi nemad kõige suuremaks wee hallitaks meie maale saaks, ehk nemad nüüd aga haigusid sünnitawad.

Siin peakiwad suure ja weikse põllu pidajad kätt käes kätma, kui ka kõik metsa ja põllumeeste seltsid, sest siin ei

ole mitte ühe ehk koge elu ehk surm kaalu peal, waid terwe maa — ja rahwa.

Mõisnikud soawad seda kasu warsti ära tundma ja selle poole hoidma, aga ma usun ka, et Eesti päris põllumees sellest mitte tagasi ei jää, waid et just nemad enam oma maa tülide peal tulewiku eest ka muret peakiwad ja alwad maa kohad metsaga täis istutaks ehk külmaks ja kus ta juba kaswab, mitte ilma armuta ära ei hämitaks, — sest mida enam metsa kaswab, seda rohkem ja korravär li semalt sadab wihma — ja kus wihma korra järele on, seal õitseb hea elu põhi see on põlla töö ja karja kaswatamine. Aga weel oleks ka soowida, et meie weiksed põllumehed kofku heidakiwad ja omale kalade tiiksid muretsetiwad ja kalade tudemise koftasid, kuidas seda Kuura maal ja iseäranis mit mes koftas Saksia ja Prantsuse maal suure kasuga tehakse.

Nende tiigide läbi, mis ka heinamaa kastmiseks, ehk mõne põllu tiiti niisutamiseks tarwitakse, võib wet meie maal palju enam sinni pidada, et see mitte merde ei woola ja selle läbi saaks jälle pilwete sünnitus kaswatut. Aga ka iga üks weikene põllu pidaja ja päris peremees mõiks wee kogude ja metsa kaswatamise eest wäga palju teha, ja kõige enam Eesti põllumeeste seltsid selle eest hoolt kanda, et see rahwale kõnedes saaks selgeks tehtut. Weel mõnufam oleks kui kõik terwe rahwas mõija pidajad kui ka saunamehest saadit, iga üks ühendud jõuga wee kogumise ja hoidmise eest tiigide, metsa hoidmise n. n. e. läbi tööd teeks ja seda kui kõige suuremat isa maa kasu südames kannaks ja wahes pidamata mitte maha ei rõhuks waid kaswataks, siis ei oleks meil kogunist hirmu, et meie maa koft kuiwaks kõrbeks, waid haljaks kasutoojaks maaks jääks ja seda tööd ei peaks mitte üksi Balti maal, waid ka terwes Wene riigis ja ter we maa kera peal toimetatama, siis saaks veel liiwa kõrbed inimese läbi jälle paratist aiaks, kuidas seda Ameerikas juba nähtud on.

Wesi on ülem kasutooja looduses, ilma temata on surm!
J. P. . . .

Jaanil päewa õhtu pool.

J. Pärn.

(Novellakene.)

Armas Meeta, täna õhtu poole läheme Aleksandri kooli pidule peab Lehtmetajakaasikud halje puude all ilusa platsil peetama, ma ei ole üllisugust pidu veel näinud. Mina ka mitte ains Salme, kui ma tallitusega korda saan, siis kobe.

Mis Jaanil päeval sull suur tallitus on?

Just Jaanil päew on minul raskem, kui teised päewad, tüdrukud on omaõid maatama liginud, pean lõuna ajal lehm mad lüpsma, neid karja saatma, viima nõud pubastama, kartulid koorima ja kes teab mis veel ette tuleb ja kõige suurem asi on, kas ema mind esite lubab, tuleb ta hea meelele kiristust kodu, siis on hea, aga mõni kord on ta pahane ja siis ei luba ta mind kuhugi, aga ma loodan luba saawat, käisin ju kewade leiris mõt pea koolis, ehk lubab, aga mill ajal alustab pidu?

Kellu nelja ajal peavad mängumehed mängima, fihelkonna lauljad laulma, ka õpetaja peab seal olema.

Ega siis rõõmsat pidu sa, kui tema seal on.

Miks mitte, ma olin kord ühes pulmas, kus tema ka oli ja ta tegi palju nalja, ning rahwas kiitis peale selle teda väga.

Wõib olla, aga enamasti hoitawad noored inimesed tema eest nurka, norutawad, wahiwad suud ammuti, kuulawad üffinda tema kõnet, ehk waatawad alt kulmu ja soowiwad, et ta kord ära läheks, kui ta ära on, siis tuleb esite täieline lahus ja lõbus elu, kõigi pealt on kui kiwi ära wõdetut, seda nägin mina minewal aastal, kui Hansu talus warusid peeti.

Kes teab, kui kauaks ta senna jääb, aga katsi ikka tulla, ma ootan sind kellu wiieni.

Kui ma kell neli mitte sinu juures ei ole armas Salme, siis ära mind enam oota, mina lähen pidu alustusel, ehk

ei sugugi, — aga missugused riided paneme täna selga? — Mida rahwalikumad, seda parem ja meil on jo ilusad Jaanil riided, juuksed jätame labii, pärja paneme pähe, meil on ju ühesugused, kas peaks seal ka raha nõuetama ja tantsumama?

Ja muidugi, raha, ikka raha, raha pärast on ju see terve pidu, mehed peavad 50 kop. naesterahwas 20 kop. maksma, kõige ilusama rahwa riidetega neid aga ilma hinnata sisse lastama, aga seal müakse ka asju, ja kui sa osta tahad peab sull raha olema.

Minul on üks rubla hinge taga, pean ma sedagi isamaale obwerdama?

Ehk annab ema sulle niipalju täna õhtuks.

Minu ema ei sall raba pidusid ja temalt ei ole ühtigi loota, ma seda temale ei ütlegi, et raha nõutakse, aga ma ka enam wälja ei anna, kui 20 kopikat, aga rõõmsalt rohu peal karata, see on mu hing, oh kuidas meie hüpame isamaale iluduseks, kodumaa kenaduseks.

Peaks mõned wõerad lauljad ka senna tulema, meie omad jorowad ikka pirkamisi laulusid, aga mina armastan mis hästi jala pärast käib

Kui õpetaja seal on, ega siis kõster jala pärast wälja too, aga kui tema ära läheb, siis laulame isekeskis, eks tea kui wiimast korda küla kogu juures laulime.

Jah Salme, seal oli kene pidu. Otsa Märt mängis wiilolit ja üks tõine löötis pilli ja meie tantsumise ja laulime et mets kõlas, kell 9 tulime kõi kodu, ei olnud seal tüli ega käre.

Kõrtsis on kisa käre, wainu kiigul laulu wära, jumalaga, ma ootan sind Meeta, ilma sinuta ei ole mu elu.

Kus sa nüüd Salme kobe jooksed, tule viima kambre wõta tül wõidleiba ja kogu viima, oled natukene maad tulnud, ja muul endal maitseb ka sinuga parem, ma tegin eila õhtu minna wõid, maitseb väga hea.

Läheme siis kobe, minul ei ole palju aega, pean veel oma riiete juures mõnda kohendama, aga lindid seadame siis ja pärjad pähe, kui senna tuled.

Ma wõtan kammil ühes, seda teeme wõsu wabel enne platsti peale astumist, muidu läheb eht pea saski tee peal, fenna saab ju kaks wersta.

Mõlemad noored tüdrukud joostiwad piima kambri.

Uga teil on kenna kambri piimade tarwis, külm ja pubas, millel isa seda teigi? üt'es Salme.

Minewal aastal, meil oli enne wäga waene piima hoidmise koht, ei saand koort ega head wõid, aga nüüd on asi teine, siin on ka weikene wõimastin, isa tõi Tartust. sellega om üks kaks kolm koor koos ma näitaks sulle kobe, aga mo köht on üsna tühi, kas tahad apud wõi rõõska piima?

Kumba tahes, siin on mõlemid, mina walan neid kofku siis maitseb hästi hea, kas kala ka tahad? Isa tõi ilja aegu Beipsti rääbist, aga mis ma weel küsin, jät wõtta siin on kõik kae pärast — kogu piim ka, aga ma annan sulle weel midagi, — waata siin on met ka, isa wõttis eila ühe puu pealt, sõõ nüüd, ega sa nõnda pea jälle siia tule.

Teil on kõiki wäga palju, teie kätt käib hästi, meie wiriseme, kui tuli toores puus, ei ole meil piimagi niipalju kui tarwitame.

Tänu Jumalale, meie kätt käib nüüd wäga hästi, aga ma mäletan, kus meil weel waesed päiwad oliwad, isa ostis selle koba, raba oli otjas, lehma ei olnud enam kui kaks, maad oliwad wõsu all, oh meie oleme waewa küllalt näinud ja nüüdki on weel wõlga linnas, aga iga aasta on ta paranenut ja iseäranis tänawu olen ma otse kui oma kodu.

Kahju et sa Meeta üksford jälle selle koba Jumalaga pead jätma.

Kuida nii, mina siit enam ära ei lähe.

Uga kui küla pois järele tuleb, mis sa siis teed?

Küla poissi saadan frantsi abil õue wärawast wälja, mina omast künigriigist ei lähe, mis sa arwad Salme, minul on mesipuu, lillepeenar, tänawu sinu maas, olen omale ilusad sukad, kuus paari kudunud, kenna teki, mul on kambri ilus wärwitud woodi, kenna laud ja kap, kessel on siin wallas niisugune kambrikene ja ma olen prii inimene, prii maa peal, kas vean mõnele minema teupäwi tegema,

ei Salme, kui mu isa ka piitsaga mind wälja ajaks, ära ei lähe mina siit. — Sõõ nüüd Salmekene, mina lobisen palju.

Uga kui sa ometigi siit ära läheb, mis siis?

Salme mull tuleb hea nõu, sina pead ka siia tulema, see on kui Kristus Amen, kui ma omad juukse pletid ka laotan. siia ma sind toon ja siis elame hästi.

Mõtle et minul ka wanemad kodus on ja sinu wane mad weel selle üle kõige enam ütlewad, kes majasse tuleb, eht siit ära läheb.

Pole wiga Salme, lõõme kihla ma toon sind siia — kus mo silmad ennemalt oliwad — — jah nõnda — nõnda — ja nõnda — pane nüüd enam met leiwa peale, ega sa nõnda pea jälle teda saa.

Mina sõõn esimest korda omas elus met, aga maitseb hea.

Sinu isa on esimene pudru pea, ostu omale linnu pun ja las' nad lõõd teewad, see on üsna häbi, kui mina perenaeseks saan, siis peab mull iga päew wõid ja met olema, eht muidu tisin oma mehe habeme karwad wälja.

Sa oled otse jamps Meeta, praegu tahisid igaweste kodu jätta ja nüüd tised jubba habeme karwu, ma ei saa sinust aru.

Meeta jäi sügawa mõttesse, — kui uni langes ta peale, siis targas ta ülesse, musutas Salmed otsaesise peale ja ütles: Mehed on otse rahu ritujad, neid ei oleks maa peale sugugi waja — aga sõõme ja joome, oleme rõõmjad, sind ma toon häda orust ära, Salme ma armastan sind.

Ja mina ka sind, aga ma ei saa sinust aru. Tänan nüüd sõõgi eest aga maitsis wäga hea — jumalaga ma pean minema.

Tulewal pühäl olen ma üksinda kodu, tule siis jälle meile, ma näitan sulle oma riide kirstu, wii emale palju terwisid.

II.

Kirikus rahwas tuli kodu, isa ema ja nende poeg Enno. Meeta oli kõigiga walmis, tõi sõõgi lauale ja pere astus

lauda. Isa laulis salmi, Enno luges sõogi palve ja siis jooksis rõõmus jut wirtsu ja pipra asemel. Küll aga täna lauleti kirikus kenaste, ütles Enno, olid üsna wõerad, wist õhtu poole annawad need kaafikus kontserti, ega meie omad nende wastu ei sa.

Meie lauljad saaks küll, aga nende juhataja on waese tundmisega, wana tiserisell, mis see suurt laulust teab, meie tahtsime uut lihelkonna koolmeistrilt saada, aga kontwent ei annud sugugi järele, wana hea tüllalt — ütles isa.

Kust tema siis leiba peab saama, on juba täna aega siin tööd teinud ja nüüd tahetaks hulkuma aada, meie lihelkond on ka otse ilma aruta, ütles Meeta.

Seda ei ole ta mitte, meie tahtsime teda kõstrikis jätta ja temale abi wõtta, aga ka sedagi ei antut järele.

See on teine asi, kas Enno läheb ka pidule?

Kui isa lubab siis jah, ega ma palju raha seal kuluta ja siis tean ka midagi rääkida.

Keda siis jälle jooksete, magage parem kodu, homme ehk läheb kuhugi weel — ah ja meil ei ole enam sõnniku weo päemi tajuda, aga ehk hakate jõe heinamaad tegema.

Ega meie kaugeist senna jõe ja ma tahtsin Meetat ka ühes wõtta.

Ema liuno ynu andis täna tugewa teise pere, ütles Meeta, on kõik ilusast puus.

See on kena, nüüd on minul neli mesi puud, kaks wõtan sügise ära ja saan uued saapad ja soja rätiti — ütles ema.

Seda wõid ka ilma mesi puute saada, ütles isa, aga ma tahaks ka täna nalja maatama minna.

Läheme siis kõik ema ka, ütles Enno.

Ega ta kahju teeks, aga kodu jääb üksi sulase ja tüdrukute hooleks ütles isa.

Minu jäen kodu, wõite kolmekesi minna, aga tulge pea tagasi.

Täna wõga, ütles Meeta, ma jooksen enne oma sõbrana Salme juurde, ehk tuleb tema ka, küll seal jälle kofu saame.

Ega sina ilma Salmeta kuhugi wõi minna, teie wahel on kui Taaweti ja Joonatani sõbrus.

Salme on kena tuline inimene ütles Enno.

Seda ma arwan ka wend, paremad noort tüdrukut ma meie wallas ei tunne, karme tööle ja osaw, ning pealegi peremehe tütar, tema isal on waesed maad, aga mis Salme senna wõi teha. — Ma tunnen teda juba ammugi ütles Enno, mittu ihuwad juba hammast tema järele, saab näha kelle majasse ta kufub.

Minu tean küll, kelle majasse, ütles Meeta.

Kelle, ütle armas õde? küsis Enno.

See on minu saladus, küll sa ütskord isegi kuulda saad. — Sest oleks otse meie majasse hea tulija saanut, ütles ema. Kahju et juba ära on südame annut.

Mingu ikka Enno wõi täna järele, siis on teised kõik maha jäetud, urises isa.

Enno ei lausunut sõna, sõi magaselt ja läks peale sõogi lauldes õunapuu aida, kuhu ka Meeta tõtis.

Kuule armas õde, kes on Salme peidmees?

Ilus kena mees, rikas ja armas, kahju et ilus neitsi sinu käest ära läheb, oled wana loru wafkas, kõige parema suu täie annad wõerale, Salme oleks kui sinule loodut.

Ma arwastin seda ka, aga kui ta minu osaks on loodut, ega seda siis teised ei saa, ma lähets sinuga heameelega ühes.

Kes teab kas isa tuleb, siis läheme, ma panen ennast ilusa riide ja Salme teeb seda ka, sinu ostetud lindi panen esimest korda juustesse.

Kas Salmel ka peaks niisugust olema?

Ega temal seda wist ei ole.

Minul on weel üks niisugune, ma ostsin see kord kaks, anna õige teine temale, ta on minu kapis, ma toon kohe.

See on kena, mõtles Meeta iseeneses, kui ma Salmet weel majasse toon, siis on mo suurem soow täidetud.

Säh siin on lint, ära ütle et minu käest tuleb, maksab oma 150 kopikat.

Pileti pead temale ka ostma, maksab 20 kop, ega see sinule suur asi ole.

Säh siin on teile mõlemille ja mõni kopit weel pudeli mõdu tarwis, noh küll ma teiega aias kofku saan.

Kas Kaasikus siis aid on?

Ma arwan, sest muidu jookseb iga üks ilma hinnata mängu juurde, aga meie läheme warsti ära.

Minge lapsed peale, ütles isa, meie jõeme kodu, aga tulge tell tühje kodu, ärge tühje asjade peale raha raisage.

Meeta siin on üks rubla, ostke selle eest mõni rät ehk muud, oled ju päris peremehe tüter ja sinu peale waadatakse igal pool suurel silmil, aga ärge tühja palja eest raha wälja anke.

Täna isa, isamaa eest wõib mõni kopik fulutada, paari sulte ja kindaid kingin ta peale tauba.

Mina tahan siis weikse rätsti lasti kinki ütles Enno.

Kingi see rätsti lasti parem Salmele, ma tean temal ei ole niusugust, ja teed teije jälle.

Ma olen teda isamaa altariile ohwerdanut ja Salme wõib teda sealt lunastada — — on ta temale liiga weikene, ma luban ilusama temale tulewal talwel teha.

Digu siis, aga ma oleks teda Salmele soowinut, on ju wäga ilus last.

Poole tunni pärast läkswad wend ja õde Salme maja poole, mis werst maad eemal seisis.

Salme tuli neile tee peal wastu, tenas Gesti riides.

Enno lunastas, Salme nägu oli täna ime kena, iga tül tõmbas teda wäega enda külge ja weel enam, kui Salme lasti wäga tiitis. Oleks mull niipalju raha, ostaks ma ta endale, aga lähed wist mõne rubla maksma.

Saad näha, mis isamaa pojad tema eest pakuwad.

Mitme suguse naljatuse kõnedega, mis iseäranis Meeta suust jooksis jõutiwad platsile.

Wäga ilusas kohas olid nõõrid puie ümber tõmmatud, et rahwas eemal hoida, ja ühest kohast lasti inimesi sisse.

Wäga lõbus oli näha, et keegi nõõride taga ei jäänud ilma hinnata kuulama.

Geste mängiti, lauldi peeti weikene kõne ja siis tuli asjade müimine oksjoni wiisil.

Siin on üks ilus rätikute lasti hõikas oksjoni widaja, kes palub?

Üks rubla, faks, kolm, wiis ütles wiimaks õpetaja kuus hõikas üks päris peremees, üheksa üks mõisa rentnik kümme täis ütles üks mõisawidaja, tosin täis hüdis Enno klm peale selle, weel wiis ja nõnda masseti 20 rubla lasti eest, mis kolm rubla wäärt oli. Hurrah, hüdis rahwas istjale, kes Gestiugust mõisa widaja oli.

Rahju, et ta käest ära läks, kurtis Salme.

Ole rahul, ütles Meeta, küll tuleb aeg kus weel rarema saad. Nõnda masseti head hinda ja mitmed asjad kingiti jälle tagasi ja müüdi uueste. Wiimaks tuli tans, ja Enno keerutas Salmega kõige enam. Kõige enam rõõmustas rahwas, et ta õpetaja nende rõõmust osa wõttis, aga ka mittu neid olid omad südamed kaotanud ja nende hulgas ka Meeta ja Salme.

Enno ei lahkunud Salmest kubugi, kui oleks ta kartsnut, et mõni teda ära nopib ja nõnda sama lipitses Saare Hindrit Meeta ümber ja Meeta teadis rauda õigel ajal taguda.

Saare Hindrit oli noor päris peremees, kes oma waewa ja teenistuse läbi maja pea peale oli olnut ja selle koft weel ilusama koha peal teisis, kui Meeta isal. Ta oli teda igawidi kaunistanud ja loodus lõbusas puie ja jõe läbi teda weel enam. Siin wõis küll laulda: Ilus oled isamaa! Rakstuhar rubla oli ta wälja maksnud ja tubat weel wõlga, suur ei olnud Saare koft mitte aga ütle mata kena.

Kas wõin tulewal talwel õis sinu wärawasse sõita, küsis ta ühel tantu wahel Meetalt?

Kui wanemad selle wasta ei ole, siis Jumala nimel, ütles Meeta, aga meie pulmad peawad talwel enne Jaani olema.

Siis tulen ka enne Jaani kotsja, mina ei salli pitta peidmehe aega awalikult. — Weel suruti lord kätt ja keegi ei saanut aru, et lõbus Meeta Hindritu jagu oli.

Kodu minekul aga wedas tee neid ühele poole ja Saare Hindrit palus Ennelt ka ühes tulla wõida.

Tee peal ütles Meeta, meie läheme Hindrikuga sugu ees pool, teil on aega siis juttu aeada, — ära kardä Salme mo wend ei ole hunt, waid hea karu.

Läheme tahakesi palus Enno, mull on sulle mõnde südame peal öölda, las Meeta Hindrikuga sugu eemalle, ta neil on midagi südame peal. Salme wärises, aga ta ei saanud siiski ära jooksta.

Armas Salme, ma teen lühidelt, ma tahan tulewal talwel naist wõtta ja olen sind selleks tahtnud paluda, kuidä mõtled selle kohta?

Enno, sina oled päris peremehe poeg, mina rentnik tütar, sinu wanemad saawad selle wastu olema.

Seda mitte koguni, sest nende soow on ka minu soon! aga sa pead, kuidä Meeta ütles, juba mõrjsja olema!

See on Meeta mõtte, ta tahtis sind sellega ärritada. So, siis oled weel minu jagu üksi, kas tahad siis mulle tulla?

Ma ei seisa sugugi selle wastu ütles Salme wärisewal healel.

Läheme siis ruttu neile järele, nemad peawad tunnis- tajad olema, et sa tänasest õhtust saadid minu mõrjsja oled.

Meeta! hüidis Enno, pea finni! Tulge tagasi.

Meeta ütles Hindrikule: Juba need on üksteist leidnud nüüd kutsuwad meid abiks, — aga ei teagi, et juba meie enne seda teed tallame.

Ühe suure tamme alla jäiwad kõik seisma.

Mis teil wigä on, küsis Meeta?

Siin on minu tulewane mõrjsja ütles Enno pühalikult, sa tead Meeta, et wanemad seda täna weel kodu soowisid ja sina ka, Salme on minu ja ei kellegi muu enam.

See an wäga lõbus sinust, mo armas wend, kui Salme majasse tuleb, siis on Meeta tülik seal ees, Saare Hindrik aga

Pea finni Meeta, — hüidis Hindrik — Saare Hindrik wiib Meeta ära, tema on minu tulewane kandle heal, elage teie heaste ja lubage ka meil elada.

Salme pulmad peawad pea saama, mina tahan temaga ühe aasta koos elada, eks ole tõsi Enno?

Jah muidugi, kui isa lubab, kas tulewal pühal. Jah tulewal pühal, kargas Meeta, siis Salme oleme rõõmsad.

Ei meie sellega korda saa, ütles Salme, kes siis isale tüdrikuks jääb?

Jäagu kes jääb, pulmi ei peeta kümet korda elus, waid üks kord ja Enno jääb oma sõna juurde, kabe nädala järele on pulmad kargas Meeta ja meie pulmad tulewol suwel. Salme on minust aasta wanem, ta peab ka enne mast tanu alla saama.

Meie lähme weel täna õhtu kõik Salme isa kallale ja teeme asja selgeks.

Läheme, ütles Meeta, mina olen esimene nina mees, Hindrik ka ja asi on tehtud.

III.

Minu jüda on täna wäga rõõmus, ütles Jaani pere- naene oma mehele.

Minul ka isefugune tundmine, ma ootan Salmet iga filmapiik kodu, ta läks Hansu Meetaga, see on ime elaw tulufene, kui mesilane, ei seisa kuskil.

Aga esimene hea südamega inimene ja wirt maja tallitaja.

Ega Salmegi wähem ole, aga ta on vitkalisema meelega.

Salme on hea laps, Mardi Bidrik tahab teda nae- sets, kas peame temole lubama.

Bidrik on hea mees, aga parem oleks, et ta ise walit- seb, seal majas ei ole suurt õnnistust, ühte publu sure- wad lehmä ja hobused ka inimesed on aiged.

Aga Hansul on ilus koht ja weel päris, oh kui kena.

Hansu koht on tulda wäärt, aga ega Enno wäse Salme peale waata, Enno on tark mõistlik mees, sest saab tulewane walla eest wedaja, on ime mõistlik.

Ta isa on teda selle peale kaswatanud, aga ime erkus on Meeta loomu sees.

Aga mitte lerge meel ja see on kõige parem.
Mardi Widrik on napsti armastaja, ta istub tihti kõrtsis joob übe.

Eks seda tee iga üks nüüdsel päewadel.

Aga Enno mitte, nõndasama ka Saare Hindrik.

Mis ka Saare Hindrikut räägid, see on pea lõukoer tööle, ta on omast kohast terwe lossi ülesse ehitanut, laskin meel täna sealt mööda, seda ei mõista iga mees ja tema peal hingab otse Jumala õnnistus.

Ja tema wanemad wirisestwad waesuses sanna nurgas.

Baesed ei olnud nemad just mitte, Hindriku isa oli eismene hea noa meister, ta teenis palju raha sellega, seda ei näitnud ta aga ühelegi, ega siis Hindrik ise kõiki ei ole jõudnud koguda.

Aga töö mees on ta, pidab nüüd emaga talu, ei wõta naist.

Temal on weel wõlgasid ja ta saab sedawiisi kõige fergemalt läbi, — ka tema koht on wäga ilus.

Aga millal siis meie päris koha ostate?

Meie oleme kord liiwa kingule juhtunud ja niriseme siin edasi, kunni Liwa Annus meid koristab, meil ei ole ka enam kui üks tütar, läheb ta mehele, siis annan talu ära ja poen sauna, kuu siis siin waewlen. — Leiba tees nin ifka, kraami müün ära, saan raha ka, ehk ostan siis weikse tüti maad, on meile küllalt.

See on tõsi, peaks Jumal Salmele hea mehe juhatama, Widrikulle ei soowi ma enam mitte.

Widriku tee läheb, küll näeb, kord tuiqa taiga, meie kõrtsis on libe mees, kes raha mõistab kiskuda ja noori mehi jooma saata, kui asi seda wiisi edasi läheb, siis on mõne aastaga siin terwe joodiku pesa, ja siis hoia aida ühesed finni, juba nüüd teewad kõrtist juures kõrtsugused tütid, küll weel hullemad tulewad.

Aga mis neist majadest nii palju ehitakse, kolm wersta siit tehafe jälle uus üles.

Raad toowad ju põhjatumat renti, Wiina ja kõrtsti

sõber, on ka nende tegijate raha hallit, kes seist hoolib, et wald hukka läheb.

Walla rahwas peaks ise targaks saama ja mitte jooma.

Kes pimedale silmad pähe paneb, ehk joodikult wiina himu ära wõtab, mida enam wiina läheb seda lustilikum kõrtsimees ja tema peremees, rahwas laastab ist ennast paljaks. Eesti rahwas, sa oled ise oma õnnetuse seep, saa targemaks, mõistlikumaks ja mõtlemajaks!! — aga kes seal tulewad, see on kui Salme.

Jah muidugi aga kolm teist tulewad ühes ja waata kuidas Hansu Enno otse Salme kõrwas kõnnib, aga weel enam imet, Hansu Meeta kõnnib jälle Saare Hindrikuga, mis see kõik tähendab?

Noorte rahwa asi, külap saame koke kuulda, on warsti meie juures. Tere ka Saant rahwas, hüidis Meeta, meie oleme Salmet kodu saatnud aga teda peate jälle koke kaotama.

Kuidas nii, kaotama? — küsis Salme ema kartlikult.

Jah Salme peab ära kodust saadetama, kangele, tema on täna suure kurja walmis teinut, ära ära teie hulgaft, waatke teda weel wiimist korda, pea tulewad wedajad? —

Ära tee jälle nalja, Salme ei ole ühtegi kurja teinut.

Ja muidugi, ta on minu wenna südame ära warastanut ja peab jellepärast teie majast nelja nädala pärast meile tulema.

Armsad wanemad, teie tütar Salme on ennast minule naeseks lubanut ja kolme ehk nelja nädala järele saawat pulmad, kas olete rahul, ütles Enno pühalikult.

Eks ole tõsi, karjatas Meeta, waata kui häbelik ta Enno kõrwas on. — Aga ta saab hea mehe, Enno on kui Salmele loodut.

Ja mis ütled sina Salme selle? küsis isa.

Ma olen tugewat tuge leidnut, armsad wanemad laske mind minna.

Ah ah ah a aa, naeris Meeta, eks nüüd pulma pidu tulemas!

Ja mis sina nii Saare Hindriku ligidal kõnnid? küsis Salme ema!

Just selle pärast, et Enno ja Salme enne pulmad teewad ja meie nendest õiget abielu tarkust õpime, mina tahan mõnda kuld Salmega ühes elada ja teda meie maja tundma õpetada ja siis lendan ära, et ole tõsi armas Hindrik?

Just nõnda kallid Meeta, aga aasta on pikk aeg, pool on küllalt, soostas Hindrik.

Reed kaks ei tõi enam õiget teed ütles Salme ema, astuge parem kambri, ma toon toitu lauale, lõhud on teil üsna tühjad.

Sugu suutäit, õhtu ooteks mõits mõtta, aga meist tuleb täna veel suur sõd, Salme ja teie mõlemad peate meie tulema kargas Meeta.

Hanju mõlemad maja ees seisjad potastwad omi lapsi kodu, päew läks praegust looja, kari tuli kodu, kus nemad nii kuu jäewad?

Kõlpa pea tulewad, ütles peremees.

Kui Meeta jälle mõne tüki walmis ei tee, ta on eelmene tulipea, kartis ema.

Meetal on minu noore põlwe waim, temast saab tugew maja perenaine!

Ta on tuline tööle, aga omas sõnades hirmus ette waatmata, wastas ema.

Ei, ta trehwar igas kohas naela pea otja, ta on mo armas laps.

Korraga hoiti isa silmad taga selja kättega kinni!

Reed on Meeta känd, kusti ja nii tase meie juurde jõudsid?

Ah isa, meie tulewad täna palju wõeraid, kõik sugulased, terwe kari. — Kas wõtad neid wastu?

Kus, ma ei nähe ühe ainukestki.

Tulewad kõik wõsu wahel, mina jooksin ees tulema, Salme oma isa ja emaga, Enno, Saare Hindrik ja mina ise ka.

No ega sina külaline ole?

Pool kuit, armas isa, ema, ära tee nii tõst nägu, naera emakene, kuulge, ma antsin täna Saare Hindrikule Targa tamme all magusa musu ja Enno jälle Salmese,

nüüd tuleb pulma ja kes teab mis pidud, isa kõik inimeselikus korras.

Meeta on peast üsna nõder, ütles ema.

Ema ära nurise, oma tütre kaotat, aga Salme saad asemelle, see on enam sinu meele järele, ja mina jälle enam Saare Hindriku meele järele, siis on iga üks omaga, näe seal nemad juba tulewad, ma kattin lauda, jookseb ära!

Tulised loomad teewad kõik auuru tulega walmis — aga mull on ka sõna rääkida, aga Meeta saab hea mehe, Saare Hindriku wõtame wastu ja Enno seda parema naese, Salme on teemant.

Sa lähed ka üsna jampiks ütles Meeta ema oma mehele.

Kõik on wõimalik ja loomulik, nii jampid olime meie ka kord.

Siin toon tulewase abikaasa armas isa so ette, ära mulle Salmed keela maid wõta teda kui tüdart wastu, ütles Enno pühakult!

Kui tunl jooksis Meeta Hindriku kõrwa, wõttis tema käest kinni ja ütles: „Armas isa mina toon tugewa tamme so ette, kes mind tulewikus saab warjama, ära keela, ema saab muidugi meie nõuus olema.“

Kaks kiblast ühe korraga, poeg toob õie ja tütar tamme, kui Jumalal teie wastu ütlemist ei ole, minu poolt elage rõõusaste, ise olete üksteist otsinud ja leidnut, elage ka ise rahulikult, tule armas küljeluu ja anname neile oma õnnistust.

Jõsant õnnistagu teid, rääkiswad mõlemad meie ees seisjad ja kõik ütleswad aamen selle peale.

Meeta musutas kõiki korra järrele ja ütles: „Laud on laetud tulge leiba wõtma aga iga üks istugu oma ligi.“

Mo Meeta on kui mo jüda, ütles Hindrik, niisugust olen ma kuu otsinut, aga täna leidnut.

Enne jõulu oliwad mõlemad neiu tanu all ja kuida tänawu mõne aasta tagast kuulda, mõlemad mehed kõige õnnelikumad.

Kus aga Saare Hindriku noorik seltskonda juhyhub, seal on elu, aga waga mõistlik nali, ta oetab igal pool esimest wiitolid mängida, aga kodu on ta armastaja alandlik naene.

Salme lehtab aga kui roosi õis wagusas padrikus ja hõlgab mehe auuks.

Rõige parem on et üksti ei nurise ega tahetse.

Rõige selle õnnetus eest põgenea Hindrik ära Krimmi saarde ja ta peab heal redeli pulgul seal olema, kui aga palju marja wiina päewas wähendama, mis pärast selle hind iga päew tõusta.

Wene Keisrite kroonimisest Moskwas.

Wene keisrite kroonimise juures tuleb mitmesugusid tallituisi ette, sellest armata nõids, et see toimetus waga wana on. Kuida aga kirjad tunnistawad, ei olle esimene Wene suure würistisid mitte kroonitud, esimene, kelle juures seda tallitadi olla Wladimir Monomah (1113—1125) olnud, kes Bizantinslaste wastu kangeste taples, kellele siis keiser Alessius Komnenus, Gewesuse Metropolit tema wana isa Keisri Konstanti Monomahi kroonimise asjadega Moskwasse saatnut, Wladimiri esimeseks Wene Keisriks kroonima. Nendest asjadest olla veel täna näha ja alal:

1) Barmi, ümargune taelus, kulla lõngast weikste püha kuuendega, kelle küllest lai pael mööda riinda maha langeb, mis tõtt kallimikestega ja pärlitega on ehitut.

2) Eluandja rist, üks rinna rist kullast, kelle sees Kristuse risti puust ühtikene näha, kullase ketti otsas, kelle nimi on: Kett Arabia kullast.

3) Müts ümarguse torni moodu, zoobli nahase serwaga, kelle otsas rist. Terwe pea ehe on kalli kiwidega ja pärlitega kaunistut. Kümnerublaise paberi raha kuuju peal on taelus ja müts näha.

Peale nende asjade olla Kiwi linnas Sohwie kirikus veel: purpuri mantel, walitsuse tep ja riigidun olnud, mis aga enam alles ei olla. Dieti ei tea teegi mis ajast need asjad on.

Esimene kroonimine sai aga 3. Webr. 1492 tallitut.



Granowitaja Palata.

Johann III., Wenemaa suuruse alustaja, heitis Bizanzi Keisri tütreaga abielu- ja tahtis oma voea voega Dimitri oma järel tulijaks nimetada ja lastis teda Metropolitist Uspenski kirikus Moskwas kroonida. Kroonimine oli lihtlabane ja kirikus. Salwimist ei tulnud ette.

Dimitri ei saanud aga mitte walisefats, waid tema onu Waskili, aga see ei lastnut ennast mitte kroonida. Esite tema roeg Iwan Kartetaw lastis ennast 16 Januaril 1547 kroonida, aga ilma püha õhtu sõdamaajata ja solwimiseta. Palasti tagasi tulles külwati kroonitud würisti peale kuld ja hõbe raba, mis pruuki ka pärast woole toimetadi.

Esimene kroonimine aga, kelle järele ka kõik pärast-poolled toimetatse, sündis Zari Geodor Iwanowitsi juures 31. Mail 1584. Kroonimine oli enamast kirikline, et Zar kirikut wäga armastas, sin tuli esimest korda püha õhtu sõdamaeg ja salwimine püha õliga ette. Salwitut saiwad otsaesine, kõrwad, rind, õlad ja käed. Salwimine sündis wäga pühakult, kahesia päewa peale salwimist ei tohtinut Zar ennast mitte pesta, waid aga õnnistut rätiga pühkida, keda peale selle ära põletadi. West, kellega wiimaks salwi ära pesti wisati tulesse. Wanemate banal käimine mõeti sin ka esimest korda ette. Siin kroonimise juures tuli ka ette, et rahwale luba anti, riidega üle löödud lohtasid pärast kroonimist paljastada ja riidet endale pidada. Selle ja kunni Peeter suure ja tema wenna kroonimine oli ühte wiisi: Üspenskirikus ehitadi kõrge kolt, kelle peal kolm trooni seiswad, üks Zarile teine Metropolitile ja kolmas asjade tarbes, pärast poole pandi kolmondama trooni asemelle kitsas püü laud. Palastist kunni kirikusse läis kõrge laudade peale ehitut tee. Kiriku kõrged ülemad ja mund auu lantjad astusiwad ees, Keiser nende taga trooni juurde, kus Keiser Patriarhi kõest krooni, koelust, kepi ja riigi õuna wastuwõtis ja ka salwitut sai. Peale selle astus ta kõige pühama paika ja sai Jumala armu, kui iga Kreeka usuline, see on, wiina ja leiba segamine. Peale selle läis Jaar Arhangel'ski Sobori kirikus wanemate anal, ja keeras Palasti tagasi. Mineku ja kroonimise ajal helistadi kõiki kirikute kellasid ja paukusiwad suitred tükid.

Peale selle peeti Granowitaja Palatas suur sõdamaeg ja mõeti kolm wäewa õune soowimist wastu.

Esimese Romanowi kroonimisest (11. Juuli 1613) sai ka seisusid kõrgemalle nihutat kui ka armu wangidelle wälja jagatut.

Wene walisefate abikaasasid ei saanud esiosa mitte kroonitut. Kõige esimene nentest oli Peetri Suure abikaasa Katarina I., kelle pähe Peeter Suur ise krooni pani. Peeter Suur oli Patriarhi seisuse ära lantanut ja ennast selle asemelle pannud, ning nüüd kroonisiwad Keisrid ist ennast, aga Keiserina Elisabet pani esimest kord endale ise krooni pähe.

Keiserina Anna (28. Aprillil 1730) wõttis altari sakramenti nõnda wastu, luida seda ülemad kiriku teenrid tohtiswad, leiba enne ja siis wiina. Keiserina Anna juures tuli juurde Andrease aauraha kettiga, kroonimise wari, kelle all kirikusse mindi, rütlid kuulutasiwad kolm päewa kroonimist linna uulitsatel.

Keiserina Elisabeti kroonimisel tulid juurde: Riigi mõet, riigi pettat, ja riigi lip.

Keiser Pauli kroonimine (5. Aprillil 1797) muutis tallitust jälle sugu: Esimest korda krooniti Keiserina ühes. Keiser kandis isefugust mantlit, kroonimisel kinnitadi troonipärija ja Keiser pidas kroonimise riides paradi pidu. Järel tulejad Keisrid krooniti kõik wana põhja peal.

Siin paneme aga weel kroonimise asju, ehk Regalied tähele, need on:

1) Keisri kroon. Prilantidest ja pärlidest, kesspoigas püri moodi rubini siwiga, kelle otsas wilest teemandi kiwist rist seisab. Tema hinda armatatse 1,100,000 rubla peale. Teda walmistadi esimest korda Keiserina Katarina I. on aga peale selle mõnda korda unendut.

2) Keiserina kroon, Aleksandre II. abikaasale walmistut, on Keisri krooni sugune, aga weiksem.

3) Riigi kepi. Puhtast kullast, kääse teamandi kiwidega kaunistut. Kepi otsas on Orlowi teamant, kelle otsas riigi adler Andrease aauraha ketiga. Orlowi teamanti patus Armenia kaupmees Lasarew Keiserina Katarina II. müia, aga see leidis hinna kallt ja teda ostis Grahw Aleksei Orlow 450,000 rubla eest ja iga aastase eluoegse 2000 rublalise rendi ja mõisniku ann eest. Orlow kinkis seda Keiserinale. Teamant kaalub 185 karati ja on kõige ilusam

ja suurem võiges maailmas. 1865 aastal arwati kepi 2,399,410 rubla peale.

4) Riigi õun. Ümargune kuld muna, prillanti võru- dega, keelipaigas mandli moodi teamandiga, ühes otsas ilma lihtimata sahviiri kiviaga, ka kõige juurem maailmas, selle otsas prillanti rist on. — Muna tähendab maa kera ja tuli hommiku maa Keisrite kroonimisel ette.

5) Kroonimise purpur mantlid, kulla lõngast ilma käi- seta, selja peal riigi kulliga, kõik serwad on Hermelini nahaga õmmeldud.

6) Püha Andrease aurutäht, ket ja aurutäht on kallist kividest, ketti arwati 18:6 aastal 77,233 rubla ja tähte 18,565 rubla ühte kofku 95,798 rubla peale. Keiserina aurutäht on sugu weiksem.

7) Riigi petšat. On rublatüki suurune, ümarguse põh- jaga, riigi kulliga, hõbedast.

8) Riigi mõel, on kulliga ilustud, kae ase on kullast riigi kulli moodu.

9) Riigi lip, mis 23. Mail Keisri Aleksandri III. nähes sisse õnnistadi, on tõmmukast kulla lõngast ja näitab oma peal riigi wapi ja kulli. Lipu wars on riigi wärvidega ilustut see on, musta, kulla ja hõbedaga. Lipu warda otsas on riigi kull, paelade peal pea Wene ajaloo tähtsa- mate aasta numbrid.

10) Keisri auujärg ehk troon. Keisri Aleksandri III. kroo- nimisel on Zar Michael Feodorowitsi eistimese Romanowi troon.

Seda auujärge kutsutakse Persia auujärjeks. Millal ta Wenemaale toodut on teadmata. Rootslane Petrejus kirju- tab 1620 aastal selle trooni üle, et ta 60 rubini, 600 sahviiri, 600 smaragdi, 600 türkist kalli kividega kaunistut oli, sellest mõned pea tui muna suurused ja teda olla Persia Schah Abba Zar Iwan Wassiljewitsile Kardetawale kinkinut.

Direktor Beltmann aga kirjutab, et sell troonil nüüd kulla sisse pandut järgmised kallid kivid olla: 1325 rubini, sahviiri ja kiazinte, 559 türkise, 16 suurt pärlit 28 sahviiri, 15 aameistii, 21 krisoliti. — Trooni tagumine selg näitab kullatut riigi adlerit ehk kulli.

11) Keisri prona troon. Wiimasel kroonimisel tarwi- tadi Zari Aleksei Mihailowitsi teamandi trooni. Sellel troonil on praegu 876 teamandi kivi mitmes suuruses, 1223 rubini ja sahviiri, termed read türkise ja kolm nõõri pärlid, mis selja taguse firja ümber kunstlikult seiswad. Kiri on Ladina keeli ja tähendab Eesti keeli: „Kõige wäge- wama ära wõitmata Moskwa Keisri Aleksiusese, kes õnne- likult maa peal walitseb, saagu see kõige paremas kunstis walmistud troon üheks õnnistawaks ja õnnelikuks lootuseks igawese taewaliku elusse. Aastal 1659 peale Kristuse sün- dimist. Selja taguse leene peale on kullast riigi adler ja apostli Petruse ja püha Nikolause kujud ülesse seatut.

Zar Aleksei Mihailowits kinkis Armenia kaupmeeste seltsile selle trooni eest, 4000 rubla hõbedat 19,000 rubla wäke. —

Kuuda wiimne kroonimine Moskwa linnas tallitadi, wõib iga üks ajalehtedest järele lugeda, kus wiimne, kui ast ülewel isab.

Kindral Skobelew.

Wiimse Türgi sõda aeg nimetas ka iga Eesti laps wana Kindral Skobelewi nime, kes Plewna linna juures waenlastele oisawasta suppu lastis ja neid kui hiire poegi maa koopadest wälja koputas.

Kindral Skobelew oli ihu ja hingega sõda mees, aga ka Wene isamaa armastaja ehk parem sõlda oma isamaa südames kandja. Keiser saatis teda Hiwasse kus tema maad ja rahwast Wene walitsuse alla wõitis ja nõnda Wene wõimust kesi Aasia maal kinnitas, mis tema nimele kõige ülemat auu kinnitas. Tema soldatid nimetastwad teda Walgets kindraliks, mis Wene rahwa juures väga suurt auu tähendab. Kindral Skobelewi nime jäeb aga Wene ajaloo kustumata, tema suri aastal 1882.



Rindral Skobelev.

Wene wäljaspidiste asjade minister.

Mis Würst Bismarck Saksamaal, seda on von Giers nüüd praegust Wene maal. Tema käes seisab rahu ehk maenu wõtmed kõige maailma kuningriikidega. Würst Gortschakow oli kuu aega Wenemaa poliitikat õnnelikult



von Giers.

juhatanut, tema elu ajal toimetas von Giers juba kartlitu tallitust ja on nüüd peale Gortschakowi surma täieline juhataja. Von Giers on rahu armastaja ja sellest on loota, et meil sõda hirmu üle vea karta ei ole, kui ka poliitika laenod kõrgele peafsiwad looma, v. Giers mõistab neid waigistada.



Charles Darwin,

sünd. 12. Webr. 1809, surnud 19. Aprillil 1882.

Selle Inglis maa mehe nimi on kõiges maailmas hiilgaw. Tema uuris Jumala loodust taime ja elaja riigis, aegs selles õpetuses uusi radast ja teesid, näitas kuidas aega mööda ühest põhjusidust palju teisi on wälja kaswanut ja kuidas elate ja inimeste sugu konnad on ilmunud. Usn õpetajate juures leidis ta kängid maenu mehi ehk Darwin sugugi Kristuse usu wastu, waid just selle poolt oli.

Kust võib head piima lehma tunda?

Head piima lehma tahab iga peremees ja perenaene saada, aga väga raske oli aru kätte saada, misugune kõige parem on.

Prantsuse maa talupoeg on nüüd ometigi lehma oma külles tunistuse märki üles leidnud, mis tõstis teadust juba wafkast annab, kas temast head piima lehma loota on, ehk mitte ja see on väga tähtjas nimelt „piima peeglit“. Kus see loom lehma külles seisab? Pangu iga üks tähele ja waadaku järele. Kui meie lehma udarat ja tagumise jalge wabet, funni saba rooduni täbele paneme, siis leiame, et seal üks jagu karwu mitte alla poole ei kaswa, kui kõik karwad elaja leha peal, waid wastu offa ülesse poole ja iseäranis rida kummagi põtka mööda, mis udara juurest peale hakawad ja saba rooduni, ehk enne seda lõpewad. Need karwade read on piima peegli raam ehk piire. Piima peegliid on mitme sugused, mõned õige suured teised väga weiksed, pea igaal lehmäl ise moodu, aga igaal lehmäl on ta külles ja eesfeiswa seletuse järele väga terged leida. Alt poolt, see on udara juures on nemad kõik ümargused, aga ülesse poole kas kofku minejad, kõwerad, ehk juba üle udara ära kaduwad. Seda aga pangu iga üks tähele, et mida suurem piima peegel on, seda suurema piima anniga ka lehm, ja see on nii selge ja tõsi, kui päikene taewas.

Kõige parematel piima andjatel lehmadel, ja need on ka kõige lühema wähe ajaga, on ka kõige suurem piima peegel. Nende piima peegel alustab udara juurest ja läheb kahelt poolt mööda põtku sees pool funni saba rooduni, karwad on lühikesed ja kaswawad kui ari poole tolli ehk toli laiusest ülespidi lehma külles. Wähemate piima andjatel lõpeb piima peegel juba allapidi kusetoru ära, weel wähesematel piima andjatel keik saba roodu ja udara wähele ja kõige wähesematel piima andjail lehmadel on piima peegel üffinda udara ümber, ühe sõnaga: „Mida suurem piima

peegel, seda suurem lehma piima and, kui lehm juba mitte wafkast ära ei ole rifutut.

Kuuda võib lehma wafkast ära riffuda?

1. Kui wafkast väga hõlwalt hoidakse, 2, kui esikanda jät wäga wähe lüpsetakse ja piima sooned finni jäetakse. Kes head piima lehma ise tahab kaswatada, sellele anname järgmist läti proomitud nõnu:

Õtsegu omale hea piima peegliiga wafkat, kus peegli raam kuni saba juurikani ulatab, lõotku teda korra pärrast ja lastu poole teise ehk kahe aasta pärrast sugutamisele. Peale esimese wafka lastu wafkat kaua himeada, ja lüpsku noort lehma siis dieti tugewast, wiimsed tilgad wälja, aga lõotku ka hästi, aga nii kaua peab noort lehma lüpsma, kui weel udarast sõrm kübara täis piima tuleb ja jätku teda arwata nädal ehk taks enne uut poegemist rahule ja seda tehku perenaene iga aasta edasi ja küll ta näeb, et lehmast hea lehm saab. Muidu on weel selle peale waadata, et lehmäl ilus weikene pea, siise poole pöördut weiksed kõwerad sarwed, suur suu, üheksa hambaga, anfrumoodu leha, peened luud, peenikene pilt saba, ilusa saba jõwidega, suur lofut, esimeste jalge wabel, enam peened kui tugewad jalad ja erkaw waatamine on ja lõhu all jämedad sooned, mis werd udarasse wedawad ja lõhu all hea suur auk, kuhu need sooned ära kaduwad. Wäerwi poolt olgu lehm iga ühe tahtmise järele, sest üks armastab punast, teine walget, kolmas kirjut lehma. Senna poole loodan selles asjas üht juuremat seletust piltitega rahwa kasuks wälja anda, aga loodan, et juba see lühikene seletus Kalendri hinda sada korda ära maksab. Weikse piima peegliiga lehm wafkaid ei masta kaswatada ja see on kõige ülem kasu selles õpetuses.

J. Pärn.

Õntsa Dr. Martin Luteruse elu lugu.

Luteruse 400 aastase sündimise päewa mälestuseks Eesti ewangeli usu rahwale wäljaannud **J. Jung.**

See rohke füsuga raamat palju piltidega on 1883 aastal Luteruse mälestuse päewaks **H. Laakmann'i** tuluga Tartus wälja tulnud. Hind 50, 60 ja 70 kop.

H. Laakmann'i tuluga Tartus, on järgmised uued raamatud wälja tulnud ja igas raamatupoes saada:

РУССКАЯ ХРЕСТОМАТІЯ.

Wene keele lugemise raamat sõnastikuga.

Eesti koolidele kokku saadnud

C. S. Riggol,

treiskoolmeister Tartus.

Enam kui 400 lehekülge. Hind 1 rubl. 60 kop.

Selles raamatus on rohkest materjali (enam kui 300 lugemise tütti), mis tervemast raslemani säetud on, nõnda et teda igas Eesti koolis, kus Wene keelt õpetatakse, tuluga tarwitada võib. Kõikide lugemise tüttide tarwis on lugemise raamatu lõpul sõnastik, kus 12,000 funi 13,000 sõna sees on.

Wene-eesti keele sõnastik,

mis wene keele lugemise raamatu tarwis valmistatud ja
säält wälja trükitud on. Hind 75 kop.

Wene keele eeskirjad.

Hind 35 kop.

*Palti = merre
Kubbern emangu.*



H. Laakmanin kivistä rak.